Tweemaandelijks tijdschrift
27ste jaargang 1996/5 (161)
september-oktober

HORIZONtaal

CURSUSSEN

Esperanto

1996 - 1997

Rof

ISSN 0772-540 X Afgiftekantoor: ANTWERPEN X

Horizontaal – Tweemaandelijks tijdschrift, uitgegeven door de Vlaamse Esperantobond v.z.w., 27ste jaargang. Horizontaal is de voortzetting van *Esperanto Panorama*.

Redactie en administratie (België): Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, tel.: 03/234 34 00, telefax: 03/233 54 33, netwerk: fel@knooppunt.be – infobladzijden: http://www.knooppunt.be/˜fel; (Nederland): Libro-Servo Esperanto-Nederland, Marnixstraat 57, 2023 RB Haarlem.
Abonnementen: Gewoon abonnement: 600,– fr. in België, 33,– gld. in Nederland; vijfjarig abonnement: 2400,– fr. of 132,– gld.; levenslang abonnement: 15 000,– fr. of 775,– gld.
Rekeningen: Voor België telkens t.n.v. Vlaamse Esperantobond, Antwerpen KB 402-5510531-55 of ASLK 001-2376527-06; voor Nederland: postgiro rek.: 111278 t.n.v. Libro-Servo Esperanto-Nederland, Haarlem.

Redactie: Guido Van Damme, Eddy Raats, Jacques Schram
Medewerkers: Paul Peeraerts, Jean Pierre VandenDaele, W.M.A. De Smet, R. Rotsaert, I. Lievens, I. Durwael, J. De Mulder, e.a.
Verantwoordelijke uitgever: Paul Peeraerts, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen.
Horizontaal verschijnt de eerste van elke oneven maand.

Bijvoegsels bij **Horizontaal** worden slechts toegestaan als ze keurig gedrukt zijn en in onberispelijk Nederlands of Esperanto zijn opgesteld. De kosten veroorzaakt door het bijvoegen van het drukwerk worden gefactureerd.
Teksten voor publikatie moeten op de redactie toekomen uiterlijk op de 1ste van de even maand. De redactie houdt zich het recht voor ingezonden teksten, advertenties of bijvoegsels te weigeren of grammaticaal/stilistisch aan te passen. In geval van discussie beslist het Bestuur van de Vlaamse Esperantobond.
Overname van artikels is vrij, op voorwaarde dat de bron wordt vermeld en een presentexemplaar aan de redactie wordt gezonden.

Lijst van adressen van alle plaatsen in Nederland en Vlaanderen waar inlichtingen over Esperanto kunnen worden ingewonnen. Voor meer gedetailleerde gegevens over de clubs verwijzen we naar de activiteitenkalender waar u inlichtingen vindt over de activiteiten die in de volgende 3 maanden zijn gepland.

Vlaamse Esperantobond/Flandra Esperanto-Ligo Frankrijklei, 140, B-2000 Antwerpen. Tel.: (03) 234 34 00, Fax.: (03) 233 54 33. Elektronisch adres: fel@knooppunt.be.
Vlaamse Esperanto Jongeren Vereniging/Flandra Esperanto Junulara Asocio p/a Frankrijklei 140, B-2000 Antwerpen. Tel.: (03) 234 34 00.
Fervojistoj L. De Sutter, Frère-Orbanstraat 210, B-8400 Oostende, tel.: (059) 50 18 25.
Esperanto-Nederland Arubastraat 12, NL-9715 RW Groningen, Nederland. Tel.: (050) 577 59 54.
Hoofdkantoor van de Esperanto Wereldbond/Centra Oficejo de UEA Nieuwe Binnenweg 176, NL-3015 BJ Rotterdam, tel.: (010) 436 10 44.
Esperanto Scoutsvereniging/Skolta Esperanto-Ligo (SEL) Arie Bouman, Driesdreef 8, B-9030 Gent. Tel.: (09) 227 48 41. SEL heeft groepen of leden in Diepenbeek, Gent, Halle, Oostende en Tienen.

Bestuursleden van FEL:
Flory Witdoeckt (Voorzitter), Wittenonnenstraat 9A, 8400 Oostende. Tel.: (059) 70 29 14; Fax: (059) 80 23 42.
Ivo Durwael (Secretaris), Paul Gilsonlaan 5, 2650 Edegem. Tel.: (03) 440 30 92.
Helene Van der Steen, Turnhoutsebaan 459/12, 2140 Borgerhout. Tel.: (03) 324 76 06.
Johan Van Eenoo (Hulp-secretaris), Stationsstraat 27, 8380 Lissewege. Tel.: (050) 54 40 03.
Roland Rotsaert (Kassier), Visspaanstraat 97, 8000 Brugge.
Jacques Schram, Hof ter Bekestraat 49, 2018 Antwerpen. Tel.: (03) 237 86 02.
Walter Vandenkieboom, Wittenonnenstraat 9A, 8400 Oostende. Tel.: (059) 70 29 14.

Hermes ingeslapen...

Eigenlijk hoort deze rubriek niet met een kop te beginnen. Het feit dat dit nu wel het geval is, duidt op iets ernstigs. Via Internet bereikte ons het bericht dat Ada Fighiera-Sikorska op vrijdag 16 augustus 1996 overleden is.

Ada Fighiera-Sikorska was uitgever, redacteur en hart van het meest populaire Esperanto-tijdschrift, Heroldo de Esperanto. Hermes, de boodschapper van de goden van de Olympus, is zijn vleugels kwijt. Heroldo de Esperanto, de boodschapper van de Esperantowereld, heeft zijn hart verloren.

Heroldo de Esperanto gaf de meest uitgebreide informatie over alle mogelijke Esperanto-activiteiten waar ook ter wereld; bracht verslagen over alle mogelijke bijeenkomsten; en volgde wat er reilde en zeilde in de Esperantowereld op de voet. Menig lezer heeft ongetwijfeld in de afgelopen weken wel ergens een advertentie gezien, waarin het tijdschrift zijn gratis zomernummer met meer dan 200 Esperanto-activiteiten als abonnemententrekker aanbiedt.

Maar Ada Fighiera-Sikorska was ook een uiterst actieve en sociale esperantiste. Zij kende bij manier van spreken iedereen in de Esperantowereld. Die wereld lijdt door haar heengaan een groot verlies. Flandra Esperanto Ligo kaj la redakcio de Horizontaal plej kore kondolencas ŝiajn familianojn kaj geamikojn.

gvd

Met de neus terug in de boeken: dat is zowat het thema van dit cursusnummer, visueel uitgebeeld in het ventje-met-het-boek-en-de-baret... retteketet. Je vindt inderdaad het overzicht van de cursussen die dit jaar weer in heel Vlaanderen van start gaan. Bijzondere aandacht willen wij vragen voor Gent en Leuven, waar tijdens de week van de Volksontwikkeling, een spoedcursus wordt georganiseerd. Ook bijzondere aandachtstrekkers zijn de hoge doelen waarop Esperanto-Nederland zijn activiteit richt: een professionele lerarenopleiding voor het Esperanto en een bijzondere leerstoel Interlinguïstiek aan de universiteit van Amsterdam.

Onderwijs van het Esperanto is inderdaad belangrijk. Dat onderstreept ook Jacques Schram, die afscheid neemt als voorzitter van La Verda Stelo, in zijn Clubtribune. Maar hij vraagt ook aandacht voor het hart, voor openheid naar anderen en voor ongebondenheid. In zijn „Oproep aan progressieve esperantisten" breekt hij een lans opdat de Esperantobeweging hoger zou grijpen, meer morele druk zou uitoefenen, een betere wereld zou nastreven. Esperanto moet een machtsinstrument tot mondigheid worden... tegen anderen in die taal als machtsinstrument voor verdrukking gebruiken.

Wellicht zal zijn bijdrage tal van reacties losweken. Die zijn uiteraard welkom... voor discussie in alle vriendschap.

gvd

De sociale dimensie

Het is een beetje verwonderlijk, maar bijna van bij het begin van de geboorte van het Esperanto als beweging, is zij gekenmerkt – en misschien zelfs enigszins verlamd – door de discussie over politiek en neutraliteit. Die discussie uitte zich in de realiteit in de diametrale opstelling „progressief" (de sociale idee) en „burgerlijk" (de neutraliteit). Daarmee weerspiegelt de Esperantobeweging perfect de gangbare denkpatronen in de wereld. Datzelfde fenomeen doet zich ook voor op plaatselijke schaal. M.a.w., wat leeft in de maatschappij, leeft ook in de Esperantowereld. De toenemende mondigheid van mensen die zich „progressief" noemen in de maatschappij, vindt dan ook logischer wijze zijn spreekbuis in de Esperantowereld. In het mei-juni nummer van JEN (en ook elders) verscheen een *Alvoko al progresemaj esperantistoj en la nederlandlingva regiono* van Jacques Schram. Wij nemen de tekst hier in vertaling over.

Is een Esperanto-arbeiders beweging nodig?

Arbeiders zijn door de voortschrijdende automatisering een verdwijnend ras, en daarom raakt het woord „arbeider" zelf uit de mode. De werknemers die computers en ingewikkelde machines bedienen, noemen zich geen arbeiders meer. Maar betekent dat ook dat zij hun rechten niet meer mogen of hoeven te verdedigen? Het gebruik van computergestuurde machines veroorzaakt niet alleen meer werkeloosheid, maar ook een steeds grotere roofbouw van grondstoffen, een vernietiging van de natuur, terwijl tal van andere dingen slachtoffer worden van het huidige arbeidssysteem.

Ook het woord „klassestrijd" raakt uit de mode, meer zelfs, het verloor elke betekenis. In feite roven wij westerse „geliberaliseerde" mensen de rijkdommen uit wat wij „de derde wereld" noemen. Kunnen wij ongestoord, misschien zelfs onbewust, die overconsumptie voortzetten? Is eigenlijk niet de tijd gekomen dat wij moeten zeggen: Stop de verdere vernietiging van de aarde? Stop de uitbuiting van de derde wereld? Is niet de tijd gekomen dat progressieven gaan samenwerken? Zelfs als we aanvaarden dat „arbeider" en „klassestrijd" tot de industriële archeologie behoren, moeten wij dan toch niet toegeven dat een progressieve kracht meer dan ooit nodig is?

Wanneer progressieve esperantosprekers voort blijven gaan met hun eigen graf te delven en – enkel drijvend op de Esperantobeweging – geen interesse tonen voor wat er buiten de beweging omgaat, dan mogen wij terecht twijfelen aan de noodzaak van een internationaal communicatiemiddel, dan mogen wij terecht twijfelen aan de noodzaak van het Esperanto.

Wij moeten vechten voor de bio-diversiteit van en het respect voor planten, dieren én mensen. Een moeilijke opdracht? Helemaal niet. De grote multinationale ondernemingen tonen ons hoe het moet. Zij slechten alle grenzen, zij ondernemen wereldwijd, en gebruiken de volgens hen machtigste taal, zonder de minste aandacht voor de problemen die deze taal eventueel aan anderen bezorgt. Zij vervuilen de lucht wereldwijd, zij vernietigen de natuur grensoverschrijdend. Zij zijn de „echte" internationalisten, en hun enige doel – zeg maar obsessie – „geld verdienen" leidt tot minachting en verkrachting van milieu, biodiversiteit, of wat dan ook.

Moeten wij dan in onze stoel blijven zitten, voor de televisie, ons vergapend aan hongerende kindjes en oorlogen van politieke machthebbers wier enige zorg is de eigen macht te versterken? Zij weten goed dat hun kiesvee de arbeiders zijn. Zij propageren nationalisme, opdat mensen binnen vaste grenzen zouden weten

aan welke keizer zij belastingen moeten betalen, welke natie schuld heeft aan de gekke koeien, en onder welke vlag zij andere „proleten" moeten afmaken.

Wanneer we eerlijk zijn – en voor mij is dat sinoniem met progressief – moeten wij besluiten dat we niet passief mogen blijven toezien op de haast onveranderlijke vernietiging van de bio-diversiteit; dat we niet mogen aanvaarden dat één klasse, uit zuivere zelfbevrediging, voor het geldelijk gewin, voor de macht, onze wereld vernietigt. Wij moeten die mensen, die denken dat zij de wereld bezitten, tegenhouden. En ons enige wapen is de redelijkheid. Wij kunnen de klasse van de zelfbevredigers slechts met het woord te lijf gaan.

In die strijd kan het Esperanto[1] een te duchten wapen zijn, want met het Esperanto kunnen wij de grenzen doorbreken en aan de wereld tonen dat in regio's progressieve Esperantosprekers actief zijn, die niet aanvaarden dat wie dan ook, om welke reden dan ook het bezit van de aarde voor zich kan opeisen. Door het Esperanto kunnen die ijveraars bij elkaar steun vinden; weten dat zij in de wereld niet alleen staan, hoezeer dat door de „internationale" media ook wordt doodgezwegen.

Alleen krokodillen zijn niet welkom.

1. De auteur van het artikel denkt hierbij specifiek aan de structuren van SAT en TANEF. Voor het bestuur van FEL ligt dit punt erg gevoelig, omdat SAT in wezen de realisatie van bepaalde politieke ideeën nastreeft door middel van Esperanto. FEL daarentegen meent dat iedereen het recht heeft Esperanto te leren en er zijn ideeën in te verkondigen. Jacques Schram werpt dan weer tegen dat SAT geen politieke doelen nastreeft, maar de internationale taal Esperanto gebruikt in zijn streven naar gelijkheid onder de mensen, niet enkel taalgelijkheid maar ook sociale gelijkheid. Vroeger werd dat inderdaad „klassestrijd" genoemd.

Een delicaat politiek standpunt

Onlangs vroeg een journalist me: „Wat is het prototype van de esperantist? Ik heb reeds verscheidene mensen geinterviewed, en zij blijken vooral uit het onderwijs te komen. Zijn Esperantosprekers vooral leerkrachten?" Dé esperantist bestaat natuurlijk niet. Wie de Esperantowereld grondig analyseert, zal zien dat alle lagen van de bevolking elkaar daarin ontmoeten: de professor naast de ongeschoolde, de industriële ondernemer naast de arbeider. Binnen de Esperantowereld speelt dat onderscheid weinig of geen rol: het zijn allemaal *samideanoj*, gelijkgezinden. Helaas, wanneer zij terugkeren naar „het werkelijke leven", stapt iedereen opnieuw in zijn eigen klasse. Ontmoeting is er wel, op daden moeten we vooralsnog wachten.

In de rubriek „Minimaal" van *Het Laatste Nieuws* (6 juni 1996) maakt de redacteur zich vrolijk over het feit dat José Happart een plaats vindt op de lijst van politici die hun steun aan het Esperanto hebben toegezegd. Nu weet ik ook wel dat Happart in Vlaanderen moeilijk ligt, maar Vlaanderen is Wallonië niet, en België is niet de wereld. De Esperantowereld is neutraal: ook Happart is welkom, zelfs het Vlaams Blok is er welkom! Alleen, zij moeten wel de ideeën van het Esperanto onderschrijven. En daar ligt de knoop, want hun eigen ideeën en die van het Esperanto zullen al snel *bij henzelf* met elkaar in conflict treden. Om in het reine te blijven met zichzelf, zullen zij moeten kiezen: of de eigen ideeën vaarwel zeggen en echt esperantist worden, of het Esperanto verlaten.

Het Esperanto gaat de dialoog aan, niet alleen met de wereld, maar ook met het **IK**. Daarom is het beeld van de esperantist in „het werkelijke leven" misschien ook dat van de idealistische, wereldvreemde dromer en wereldverbeteraar. Alleen wie de laatste consequentie trekt, blijft. Het Esperanto mag dan al neutraal zijn, de esperantist is dat zeker niet. Die gelooft in basisdemocratie, gelijkheid – van taal maar ook in andere dingen – en solidariteit. Dat tussen geloof en daad wetten staan en praktische bezwaren, wie zal hem dat euvel duiden?

Guido Van Damme

N.B. Ik beschouw deze tekst als een persoonlijk standpunt en onderteken hem dan ook in eigen naam, niet als gvd, redacteur van *Horizontaal*.

Het voordeel van het nadeel

In onze zoektocht naar denkende steun voor ons idee stootten we in De Morgen *van 6 juni 1996 op ongevraagde steun van een Vlaming die bekend staat voor zijn inzet voor de Nederlandse taal, vroegere TV-reporter, thans literator, Geert Van Istendael. We nemen de tekst integraal en ongewijzigd (op c/k's na) over en hopen dat hij het ons niet euvel duidt wat auteursrechten betreft. De redactie is intussen actief op zoek naar andere denkende Vlamingen die hun zegje over het Esperanto willen doen. Ons blad kan daar enkel bij winnen.*

Laatst kreeg ik een curieus geschrift toegestuurd. Het kwam van het Algemeen Nederlands Verbond. Het ging over de bescherming van het Nederlands in de Europese Unie.
De Europese Unie mag voor mijn part vandaag nog uit elkaar spatten, die kan het niet laten systematisch alles te vernietigen wat mij in Europa lief is. Ik keilde het mij toegezondene dus de mand met brandhout in die naast de kachel staat. Weg met de Europese Unie, leve Europa. Maar het weer sloeg om, de zon begon te schijnen en gisterenavond staarde de bescherming van mijn moedertaal mij nog altijd aan daar tussen de kleingezaagde planken en stronken. Ik redde het drukseltje van de brandstapel en begon te lezen. Het spreekt vanzelf dat die algemene Nederlanders willen dat het Nederlands de Europese Unie overleeft. Ook ik wil dat. Maar intussen weet ik dat bij voorbeeld in alle mogelijke voorbereidende vergaderingen met technici en deskundigen het Engels en het Frans al oppermachtig heersen. De arrogantie van grote talen is zo groot als het staatsapparaat dat die taal hanteert. In de wandelgangen van het Europees Parlement schijnt het nog erger te zijn. Ik verneem dat bijna iedereen daar glunderend een soort steenkolenengels hakkelt.
Alle talen behouden, dat is duur, dat is verwarrend, zo kun je niet werken! Dat roepen vooral mensen uit grote taalgebieden. Eigenlijk bedoelen ze: die kleintjes moeten hun bek houden of onze taal spreken, Frans of Engels zijn toch veel belangrijker dan bij voorbeeld Nederlands.
Waar hebben we zoiets nog gehoord? Zei kardinaal Mercier bij het begin van deze eeuw niet dat het Nederlands ongeschikt was voor wetenschappelijk onderzoek? Rond die tijd kreeg professor Kamerlingh Onnes uit Leiden de Nobelprijs voor natuurkunde, en die man publiceerde in het Nederlands. Ik heb helemaal geen zin om me op het einde van deze eeuw opnieuw te laten discrimineren terwille van mijn taal.
U moet realistisch zijn, meneer, het Engels is nu eenmaal dé wereldtaal. Pardon, ga dat eerst maar eens uitleggen aan Spanjaarden of Fransen. En ten tweede, waarom zou Europa de taal die zich economisch en commercieel en juist daardoor ook politiek en cultureel brutaal opdringt nog eens moeten gaan privilegiëren? Want laten we ons geen illusies maken, samen met het Engels dringt niet het beste, maar het meest verwerpelijke van de Angelsaksische cultuur krachtig ons dagelijkse leven binnen; ik noem maar de smalle, hypocrite erotiek van Amerikaanse soaps of de toxicologie die de Britten kookkunst noemen. De vigerende Amerikaans-Britse opvatting over hoe een samenleving in elkaar moet zitten, krijgen we er gratis bij.
En Frans dan? Ik hou zeer van die taal – ik ben trouwens ook dol op Engels – maar dat kunnen wij, Vlamingen, met onze emancipatiegeschiedenis toch echt niet maken. Duits? Kommt nicht in Frage.
In dat verslagje van die algemene Nederlanders is voortdurend sprake van Esperanto. Ik denk bij die taal onmiddellijk aan vegetariërs op sandalen, aan vooroorlogse socialisten met schillerkragen, kortom aan brave, doch lichtelijk geschifte wereldverbeteraars. Anderzijds heeft dat curiosum een paar verrassende voordelen: alle burgers van de Europese Unie zouden gelijk zijn voor de taal en naar het schijnt is de spraakkunst ongelooflijk eenvoudig.
Hét grote nadeel – afgezien van het kunstmatige en het wereldvreemde, typische eigenschappen van de Europese Unie overigens – is natuurlijk dat die taal door geen enkel commercieel imperium, door geen enkel multinationaal bedrijf en al zeker door geen enkel staatsapparaat wordt gedragen. Esperanto is een taal zonder macht. Het zal nooit andere talen bedreigen, niet het Engels of het Frans, natuurlijk niet, maar ook niet het Nederlands. Maak ik mezelf nu belachelijk? Kweenie. want dat grote nadeel, is dat niet juist een onschatbaar voordeel?

De redactie wil proberen om vanaf volgende jaargang meningen over Esperanto van „denkende Vlamingen" te publiceren. Ken je iemand die daarvoor in aanmerking zou komen, stuur dan haar/zijn naam en adres naar de redactie. Wij sturen dan een brief met de vraag om medewerking.

Eén van de hoofddoelstellingen van de Vlaamse Esperantobond is het gebruik van het Esperanto verspreiden. In de praktijk betekent dat: zoveel mogelijk cursussen organiseren. Bij gebrek aan officiële cursussen – het Stedelijk onderwijs van Antwerpen is tot nader order de enige plaats waar een officieel diploma kan worden behaald – worden die cursussen door de verschillende plaatselijke clubs georganiseerd. Vrijwel het hele Esperanto-onderwijsnet wordt dus gedragen door vrijwilligers. De oogst van die inzet vind je hierna. Aan de gegadigden wensen wij veel inzet toe en na afloop van de cursus een hartelijk welkom in Esperantio. Voor de cursusleiders reeds bij voorbaat een hartelijke dank voor jullie onmisbare, onbetaalbare inzet.

Bij elke stad vermelden we vooraan één of meer telefoonnummers waar men algemene informatie over de plaatselijke cursussen kan krijgen, dat maakt snel contact opnemen gemakkelijker. De nummers voor elke cursus afzonderlijk staan bij de tekst van die cursus! Het is raadzaam te informeren of alle gegevens juist zijn. Vaak worden plaats, startdatum en uur nog op het laatste moment veranderd.

AALST **(053) 70 17 89**

Op dinsdag 24 september 1996 in „De Werf", lokaal 3, heeft een Informatie-avond over Esperanto plaats. Afhankelijk van de belangstelling zal daarna een cursus worden ingericht. Nadere bijzonderheden worden dan vastgesteld.

ANTWERPEN **(03) 234 34 00**
(03) 237 86 02
(03) 239 21 69

De Stedelijke Taalleergangen van Antwerpen starten op 3 september. Zoals de andere cursussen (Frans, Engels) loopt ook die van Esperanto over 3 jaar: van elementaire tot praktische kennis; Lesdagen: dinsdag en donderdag van 18.30 tot 21.00 u. Op het einde van het eerste (Lagere Graad) en het derde jaar (Hogere Graad) kan men een officieel diploma behalen.

Het eerste jaar van de cyclus brengt de leerlingen de basistaalkennis bij. Hiermee kunnen zij de wereld in, maar het is niet het einde. In het tweede jaar wordt door conversatie de praktische gebruiksbekwaamheid uitgediept. Het vlot met de taal omgaan in gesproken en geschreven vorm krijgt hier de nadruk.

Het derde jaar is een jaar van bijsturing en vervolmaking. De schijnwerper wordt gezet op de klassieke struikelblokken van onze grammatica. Er wordt gewezen op tekortkomingen en moeilijkheden waarvan de doorsnee taalgebruiker zich vaak niet bewust is, b.v. de vermeende betekenis van „schijnbaar" gekende woorden en het juiste gebruik van tijden en wijzen (vooral in samengestelde zinnen).

Het derde jaar besteedt ook aandacht aan de geschiedenis, achtergrond, doelstellingen en ideologie van de Esperantobeweging. Een belangrijk onderdeel van de leerstof van dat jaar is ook de originele literatuur.

De officiële cursus wordt gegeven in de gebouwen van het stedelijk onderwijs Quellinstraat 31. De cursus van de plaatselijke club zal in voorkomend geval plaats hebben in de eigen lokalen, Frankrijkei 140 (1ste verdieping).

De officiële cursus in het Stedelijk Onderwijs is een *Cursus in twee niveaus:* elementair (1 jaar, 6 u/w); praktische kennis (2 jaar, 6u/w)

Start: 3 september 1996.
Uur: dinsdag- en donderdagavond van 18.30 tot 21.00 uur, volgens het officiële schooljaar.
Plaats: Instituut voor Stedelijk Onderwijs, Quellinstraat 31, 2018 Antwerpen, tel.: (03) 231 74 57.
Prijs: 2 650,– fr., voor studenten, werklozen en gepensioneerden is de cursus gratis.

Inschrijvingen: vanaf eind augustus op de school zelf, tijdens de lesuren. Op 3 en 5 september kunnen gratis proeflessen worden gevolgd. Daarna kan de gegadigde beslissen over definitieve inschrijving.

Inlichtingen: dhr. A. Humet, tel.: (03) 239 21 69.

Om alle concurrentie met de officiële cursus te vermijden, start de cursus van de club ten vroegste in oktober. Hij omvat 15 lessen maar of hij ook effectief wordt ingericht staat nog niet vast.

Uur: Dag en uur worden pas later vastgesteld.
Plaats: Clublokaal van *La Verda Stelo*, Esperantohuis, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen (1ste verdieping).
Prijs: 3000,– fr.

BRASSCHAAT **(03) 237 15 67**

In Brasschaat wordt op initiatief van de plaatselijke Seniorenraad een Esperantocursus ingericht. De cursus is een vervolgcursus en is in principe enkel toegankelijk voor gepensioneerden uit

Brasschaat, uitzonderingen zijn eventueel mogelijk. Inschrijvingen, Seniorenraad (Mevr. Janssens), Gemeentehuis, Bredabaan 247.
Start: vrijdag 4 oktober 1996.
Uur: Vrijdagmorgen van 9.30 tot 11.30 u.
Plaats: Oude Pastorie (1ste verd., lokaal 2), Miksebaan 3, Brasschaat
Prijs: Gratis, cursusmateriaal aan te kopen.
Curs.: Esperanto Programita (795,– fr.)
Lesg.: Mevr. H. Jacques, tel.: (03) 237 15 67.

BRUGGE **(050) 35 49 35**

Begin september wordt in Brugge een info-dag Esperanto georganiseerd. Afhankelijk van de belangstelling zal de plaatselijke club een Esperantocursus inrichten. Tijd, plaats en prijs worden dan in overleg vastgesteld.
Inlichtingen: Dhr. G. Maertens, Prins Leopoldstraat 51, 8310 Brugge, tel.: (050) 35 49 35 of bij Olivia Van Eeghem, Torhoutsteenweg 31, 8200 Brugge.

BRUSSEL **(02) 358 42 14**

In Brussel is er een basiscursus eerste en tweede jaar, die tegelijker tijd met de gewone clubactiviteiten plaats heeft.
Tijd: Elke woensdag van 18.30 tot 20.00 uur.
Plaats: Wetenschapstraat 29, Brussel.
Prijs: niet meegedeeld.
Curs.: het gebruikte handboek hangt af van de voertaal van de leerlingen.
Er is ook wekelijks een gratis cursus aan de ULB (Université Libre de Bruxelles). Deze cursus wordt niet door de universiteit ingericht, maar zij stelt wel een auditorium ter beschikking. Deze cursus heeft plaats op donderdag van 17.00 tot 19.00 uur, lesgeefster Hélène Falck. De cursus start begin oktober en gebruikt de directe methode, waardoor hij toegankelijk is voor studenten ongeacht hun moedertaal of eventuele taalkennis.
Start: begin oktober.
Uur: donderdag van 17.00 tot 19.00 uur.
Plaats: ULB, Campus Solbosch, Franklin Rooseveltlaan 50, gebouw A (Philo et Lettres), auditorium AY2/105.
Prijs: Gratis.
Inlichtingen: Hélène Falck, tel.: (02) 358 42 14.

GENT **(09) 230 16 77**
(09) 221 10 02

De cursus van de Gentse club is een vaste waarde in de Vlaamse Esperantowereld. Ook dit jaar blijft die niet achterwege. Er zijn cursussen op 2 niveau's: 1ste jaar (basis): woordenschat en grammatica, cursusleider: Antoon Afschrift; 2de jaar (vervolmaking): conversatie, cursusleiders: Katja Lödör en Ingrid Lievens.
Start: woensdag 11 september (info-avond)
Plaats: Volkshogeschool, Bargiekaai 1, 9000 Gent.
Uur: woensdag van 19.00 tot 20.45 uur; eerste les: woensdag 18 september.
Prijs: Niet meegedeeld.
Inlichtingen en inschrijvingen: tijdens de info-avond op woensdag 11 september vanaf 19.30 op de bovenvermelde plaats of via de bovenvermelde telefoonnummers.

Naar aanleiding van de Week van de Volksontwikkeling organiseert de Gentse club ook een snelcursus:
Tijd: zaterdag 12 en 19 oktober van 8.30 tot 12.00 en van 13.00 tot 17.00 uur.
Plaats: clublokaal van La Progreso, Peter Benoitlaan 117, B-9050 Gentbrugge.
Prijs: 2000, – fr.
Lesg.: Patrick Haerick
Basiseis: een zekere taalachtergrond
Inlichtingen: Op woensdag 11 september in de Volkshogeschool of telefonisch bij Hans Delmat, tel.: (09) 221 10 02.

HASSELT **(011) 25 34 67**

Dit jaar zijn er twee cursusreeksen te Hasselt. De eerste is een korte kennismaking met het Esperanto in 5 lessen; de tweede is een cursus voor beginners in 10 lessen. Lesgever Albert Claesen. Beide cursussen hebben plaats in het Cultureel Centrum van Hasselt, Kunstlaan 5, om 20.00 uur.
Korte kennismaking met het Esperanto:
Start: donderdag 3 oktober 1996.
Plaats: Cultureel Centrum, Kunstlaan, 3500 Hasselt.
Uur: donderdag, 20.00 u.
Prijs: 1500,– fr.
Duur: 5 lessen, wekelijks.

Cursus voor beginners:
Start: donderdag 14 november 1996.
Plaats: Cultureel Centrum, Kunstlaan, 3500 Hasselt.
Uur: donderdag, 20.00 u.
Prijs: 3000,– fr.
Duur: 10 lessen, wekelijks, behalve tijdens de Kerstvakantie.
Inschrijvingen en inlichtingen: Marcel Aerts, tel.: (011) 25 34 67.

HOUTHALEN **(011) 52 19 43**

In Houthalen start het werkjaar met een infodag en kennismakingsles op 1 oktober 1996.
Start: 1 otkober 1996.

Uur: dinsdag van 20.00 tot 22.00 uur.
Plaats: Cultureel Centrum, De Drij Berlengs, Vredelaan.
Prijs: 1500,– fr., cursusmateriaal en lidmaatschap inbegrepen.
Lesg.: Jos Vandebergh.
Inlichtingen en inschrijvingen: op de infodag, dinsdag 1 oktober om 20.00 uur op bovenvermelde plaats of bij dhr. Jos Vandebergh, Ambachtstraat 39, 3530 Houthalen, tel.: (011) 52 19 43.

KALMTHOUT **(03) 666 99 49**

In Kalmthout wordt pas begin januari een Esperantocursus ingericht. Inlichtingen daarover verschijnen later in dit tijdschrift in de rubriek Clubtribune.

KORTRIJK **(056) 20 07 96**
(051) 56 90 30

In Kortrijk richt de club zich met haar cursus vooral op jongeren.
Start: (vermoedelijk) 19 september 1996. Tijd: elke maandag van 17.00 tot 18.00 uur.
Plaats: College St.-Amands-Zuid, Krysantenlaan 6, Kortrijk
Lesg.: Leo De Cooman en Jean-Pierre Allewaert
Prijs: nog niet vastgesteld
Niveau: Beginnerscursus, voor jongeren tussen 14 en 16 jaar.
Inlichtingen en inschrijvingen: bij Jean Pierre Allewaert, tel.: (056) 20 07 96 en Piet Glorieux, tel.: (051) 56 90 30.

LEUVEN **(010) 86 01 12**

Zowel het cursusaanbod als de informatie daarover zijn een schoolvoorbeeld van hoe het overal in Vlaanderen zou moeten kunnen. Het cursusprogramma van Leuven start met een informatieavond op woensdag 16 oktober 1996 van 19.30 tot 21.30 u. in het Cultureel Centrum „Romaanse Poort", Brusselsestraat 63, 3000 Leuven. Er worden twee verschillende cursussen ingericht. Een spoedcursus en een avondcursus voor beginners.
Spoedcursus: 14 lesuren voor mensen met enige taalachtergrond.
Uur: zaterdag 19 oktober van 9.00 tot 17.00 uur en zondag 20 oktober van 9.00 tot 17.00 uur, telkens met een uurtje middagpauze.
Plaats: Cultureel Centrum.
Prijs: 2000,– fr. (cursusgeld is inclusief middagmaal).
Eén-adresprijs: 4000,– fr.
Avondcursus voor beginners:
Plaats: Cultureel Centrum.
Tijd: start op woensdag 23 oktober 1996, van 19.30 tot 21.30 uur. Geen cursus tijdens vakanties.
Prijs: 2000,– fr.
Eén-adresprijs: 4000,– fr.
Wie zowel voor de spoed- als voor de beginnerscursus inschrijft, betaalt slecht 3500,– i.p.v. 4000,– fr, één-adresprijs in dat geval bedraagt 7000,– fr.
Inlichtingen kan je krijgen bij R. Goris, tel.: (010) 86 01 12.
De club verzorgt ook een correspondentiecursus in 20 lessen met oefeningen en begeleider. Prijs: 1200,– fr. + verzendingskosten per les. Ook het cursuspakket voor zelfstudie, Esperanto Programita, is er verkrijgbaar. Dit pakket omvat een cursusboek, een woordenboek en een cassette en kost 1495,– fr., inclusief verzendingskosten.

LIMBURG **(011) 52 19 43**
(011) 25 34 67

Op diverse plaatsen in Limburg worden cursussen georganiseerd. Verder biedt de Limburgse Afdeling steun aan alle organisaties (vooral niet-Esperanto-organisaties die belangstelling hebben voor de taal) die een cursus willen organiseren. Zij verbindt zich ertoe een Esperantoleraar te leveren en voor het nodige cursusmateriaal te zorgen. Voor nadere inlichtingen contacteert men best de algemene coördinator, dhr. J. Vandebergh, tel.: (011) 52 19 43.
Verder is er ook een pakket voor zelfstudie verkrijgbaar, met of zonder begeleiding, tegen de prijs van 2000,– fr. (leerboek, cassette en woordenboek).

NEDERLAND **(050) 77 59 54**

De cursussen in Nederland werden niet opgenomen. Nadere inlichtingen daarover kunnen worden gevraagd bij het secretariaat van Esperanto Nederland, Arubastraat 53, NL-9715 RV Groningen, tel.: (050) 77 59 54.

Internationaal Esperanto-Instituut (IEI)

Het Internationaal Esperanto-Instituut (IEI) is gevestigd aan de Riouwstraat 172, NL-2585 HW Den Haag, tel. (070) 355 66 77. Dit instituut zorgt voor de verspreiding van cursussen voor zelfstudie en een schriftelijke cursus die toegang geeft tot het *Elementa Ekzameno* (Basisexamen) en voor de coördinatie van de lerarenopleiding volgens de Cseh-methode. Tevens verspreiden zij de video-cursus *Mazi en Gondolando.*

OOSTENDE (059) 50 27 08
(059) 70 29 14
(059) 80 85 17

Informatiedag op vrijdag 13 september 1996 vanaf 20.00 u. in het lokaal van „La Konko", Northlaan 14, Oostende. De club voorziet een wekelijkse cursus (prijs 1600,– fr.), maar plaats, tijd en uur worden in overleg met de belangstellenden tijdens de infodag afgesproken.
Tijdens de info-avond kan u informatie over de cursussen verkrijgen en kennis maken met boeken en tijdschriften in het Esperanto.
Inlichtingen bij: dhr. R. Wylleman, tel.: (059) 50 27 08; mevr. F. Witdoeckt, tel.: (059) 70 29 14 of dhr. M. Cuffez, tel. (059) 80 85 17 (na 18.00 uur).

TIENEN (016) 81 52 46

In Tienen is er dit jaar in het kader van de SEL-beweging (Scouts-esperantisten) een cursus voor gevorderden, telkens op de laatste maandag van de maand van 19.30 tot 20.30 u.
Plaats: Lokalen van de 214de FOS „De Klimop", Donystraat 8, 3300 Tienen.
Inlichtingen bij dhr. B. Boon, Merelhof 8, 3300 Tienen, tel.: (016) 81 52 46.

TURNHOUT (014) 45 13 29

De Kempische Esperantokring organiseert een conversatiecursus o.l.v. Cor van Ekelenburg.
Start: zaterdag 7 september 1996.
Uur: zaterdag van 10.00 tot 12.00 uur en woensdag van 20.00 tot 22.00 uur.
Plaats: De Heischuur, Schuurhoven 2, Oosthoven (Oud-Turnhout).
Prijs: 1500,–
Inlichtingen: Daniel Van Herpe, (014) 45.13.29 (liefst na 20.00 u.).
In de Waranda onder de vleugels van Dinamo is er een cursus in twee niveaus.
Uur: dinsdag van 9.00 tot 11.00 uur.
Plaats: CC De Warande.
Prijs: 1000,– fr.
Lesg.: Ivo Durwael.
Inlichtingen bij: dhr. D. Van Herpe, tel.: (014) 45 13 29 of I. Durwael, tel.: (03) 440 30 92.

KINDERCURSUS (03) 234 34 00

Op initiatief van enkele ouders kunnen kinderen op ongeregelde ogenblikken op zondag (tussen 10.00 en 16.00 uur) in het Esperantohuis samenkomen om te knutselen, te zingen, te vertellen, liedjes en gedichtjes aan te leren, naar MAZI kijken en zo gewoon met en in Esperanto bezig zijn in de Esperantosfeer van PSI, IF of REF. De dagen liggen niet op voorhand vast maar mogelijke kandidaten worden telefonisch aangesproken.

FEL (03) 234 34 00

Op het secretariaat van de Vlaamse Esperantobond, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, kan je terecht voor informatie over alle Esperanto-cursussen in Vlaanderen. Tevens zijn er cursusboeken, woordenboeken en ander studie- en leesmateriaal te verkrijgen. Wij vestigen uw aandacht op volgende twee cursuspaketten (voor wie bij gebrek aan tijd of cursus in de nabijheid niet aan een gewone cursus kan deelnemen):
Correspondentiecursus:
De leerlingen studeren thuis en sturen regelmatig taken in naar een begeleider. Deze cursus kost 1000,– fr. (1200,– fr. met cassette met uitspraakvoorbeelden) en omvat 20 leseenheden.
Cursus voor zelfstudie:
Een pakket voor zelfstudie (volgens de geprogrammeerde instructie): het omvat een cursusboek, een cassette met uitspraakvoorbeelden en spreekoefeningen en een woordenboek (PRISMA). Het kost 1525,– fr. (+ verzendingskosten) en kan worden besteld bij de Vlaamse Esperantobond, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen of in de boekhandel (ISBN 90-71205-14-2).
ABC-Gramatiko de Esperanto
Tenslotte is er ook de door FEL uitgegeven *ABC-Gramatiko de Esperanto.* Het is geen cursusboek maar een handige grammatica waarin de student een oplossing vindt voor al zijn grammaticale problemen. De grammatica kost 1200,– fr. (+ verzendingskosten). Naast de grammatica is er de *ABC-Mempraktikilo*, een oefenboek (met oplossingen) dat gebaseerd is op de bovengenoemde grammatica. Het kost 690,– fr. (+ verzendingskosten). Beide boeken zijn uiterst nuttig voor gevorderden zowel in klasverband als voor zelfstudie.
Video-cursus Esperanto, *Mazi en Gondolando*: deze cursus is geschikt voor zowel zelfstudie als voor gebruik in het klaslokaal. Clubs die zelf cursussen organiseren zouden hem als extra attractie kunnen gebruiken en hem inschakelen als een soort herhalings- en/of remediëringsmiddel.

CURSUSONDERSTEUNING (03) 234 34 00

Een cursus inrichten kan ook altijd op eigen initiatief. Vorm je zelf een groepje of heb je wat mensen kunnen warm maken, maar vind je geen cursusleider, vraag dan bij de Vlaamse Esperantobond om een door de bond erkend en gekwalificeerd cursusleider te sturen. Wij sturen één van onze mensen om u uit de nood te helpen.

Ŝvit', spit', ekscit'

Deze keer bespreken we een tekst van de onlangs verschenen CD *Muzikpluvo* van de Nederlandse Esperanto-zanggroep Akordo. Daarna bespreken we een aantal taalaspecten van de Esperanto-poëzie. Verder vindt u het derde artikel in een serie over het *Fundamento de Esperanto*. Voor hen die zich op een Esperanto-examen willen voorbereiden, geven we oefenmateriaal dat afkomstig is van het Elementa examen dat op 11 mei jl. plaatsvond in De Bilt. In deze rubriek gaan we graag in op uw vragen. Ons adres: Arjen-Sjoerd en Roel, p/a Oostveenweg 15, NL-7533 VP Enschede.

Akordo

Akordo Op het Universala Kongreso in Praag presenteerde de Nederlandse a capella zanggroep Akordo haar eerste CD *Muzikpluvo* aan het Esperanto-publiek. De CD heeft een klassiek karakter en de meeste nummers zijn speciaal voor Akordo in het Esperanto vertaald. Op de CD staan 23 nummers die uit verschillende culturen afkomstig zijn. De CD is onder andere verkrijgbaar bij de boekendiensten van Esperanto Nederland en FEL en kost ongeveer 30 gld. De schrijvers van deze rubriek hebben een aantal nummers van deze CD vertaald, en bovendien is Arjen-Sjoerd een van de zangers van Akordo. Eén van de twee vertalingen uit het Nederlands is het bekende ‚Merck toch hoe sterck' (‚Het beleg van Bergen op Zoom'). We geven hier zowel de vertaling als het origineel van dit lied, zodat u ze met elkaar kunt vergelijken. Zoals u ziet, zit het lied boordevol met interne rijmen, geheel volgens de traditie uit die tijd. Al de-

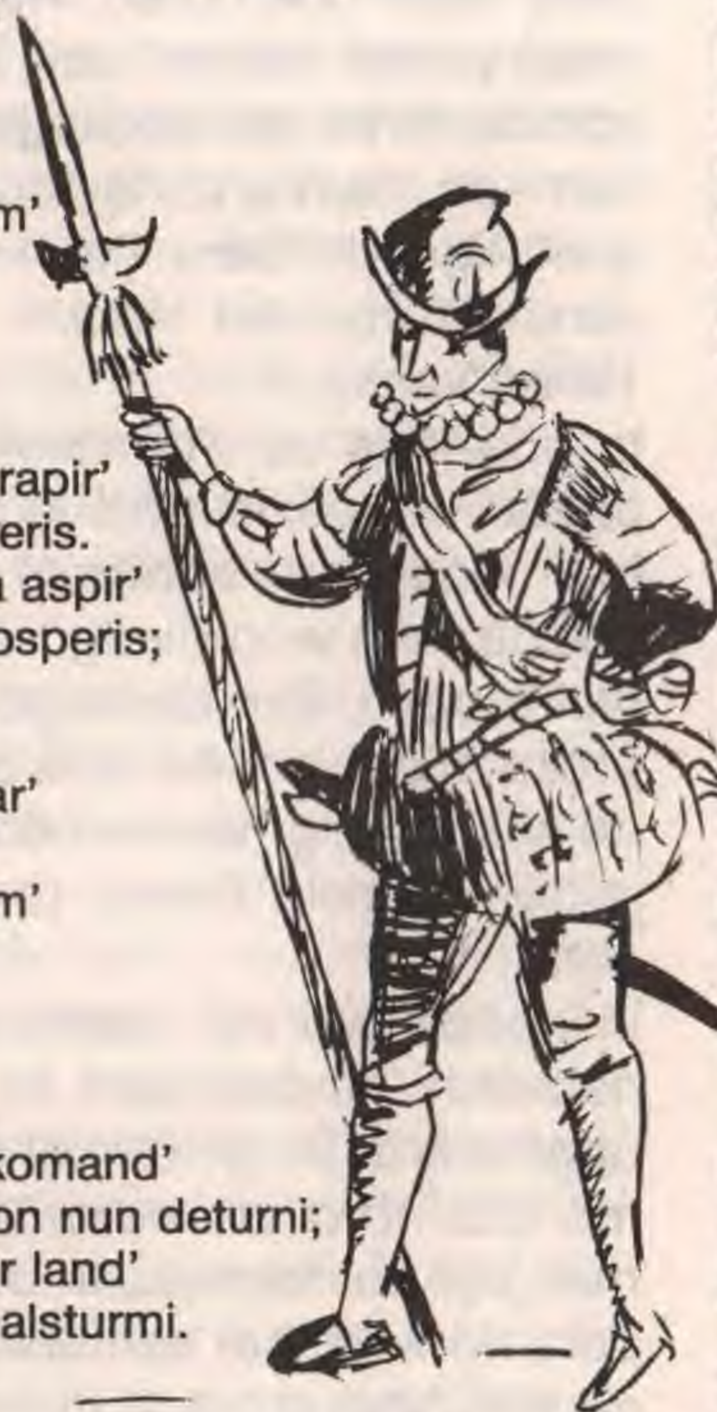
Kia defia

(Trad.: Roel Haveman)

Kia defia legia fervor';
Ve!, la liber' ĉu superos tiujn glavojn?
Ili kun ŝvit', spit', ekscit' kaj teror'
Venos, forprenos, ĉu tenos niajn havojn?
Jam tamburas la hispan';
Jam Porkul' trumpetas,
Li avance de lontan'
Al Bergen' impetas.
Berg op Zoom, kun renom'
Spitu al hispano
Nia hom', nia dom',
Savaj kun elano!

Brava, sanghava la sava rapir'
Brile kaj trile, jubile ĝi fajreris.
Ĝema, tertrema, flagrema aspir'
Vere, fiere supere jam prosperis;
Pro minad' kaj kanonar',
Kio daŭre bruis,
De l' hispanoj ĉe l' rempar'
Multa sango fluis.
Berg op Zoom, kun renom'
Spitis al hispano;
Nia hom', nia dom',
Savaj kun elano!

Lanĉas revanĉa Oranĝa komand'
Forton kohortan por sorton nun deturni;
Bolas Spinola, li volas sur land'
Ĉase, frakase, amase lin alsturmi.
Krudan Corduan fortun'
Venke eliminis;
Velka Don Valasco nun
Planojn ne plu ŝpinis!
Berg op Zoom, kun renom'
Spitis al hispano;
Nia hom', nia dom',
Savaj kun elano!

Merck toch hoe sterck (1626)

Valerius' Nederlandtsche Gedenck-Clanck

Merck toch hoe sterck nu in 't werck sich al steld,
Die 't allen tij soo ons vrijheijt heeft bestreden,
Siet hoe hij slaeft, graeft en draeft met geweld
Om onse goed en ons bloet en onse steden.
Hoor de Spaensche trommels slaen!
Hoor Maraens trompetten!
Siet hoe komt hij trecken aen,
Bergen te besetten.
Berg op Zoom, hout u vroom,
Stut de Spaensche scharen;
Laet 's Lands boom end' sijn stroom
Trouwlijck toch bewaren!

't Moedige, bloedige, woedige swaerd
Blonck en het klonck dat de voncken daeruijt vlogen
Beving en leving, opgeving der aerd,
Wonder gedonder nu onder was nu boven;
Door al 't mijnen en 't geschut,
Dat men daeglijĉ hoorde,
Menig Spajaert in sijn hut
In sijn bloet versmoorde.
Berg op Zoom, hout u vroom,
't Stut de Spaensche scharen;
't Heeft 's Lands boom end' sijn stroom
Trouwlijck doen bewaren!

Die van Oranjen quam Spanjen aen boord,
Om uijt het velt als een helt 't geweld te weeren;
Maer also dra Spinola 't heeft gehoord,
Treckt hij flox heen op de been met al sijn heeren.
Çordua kruijd spoedig voort,
Sach daar niet te winnen,
Don Valasco liep gestoort:
't Vlas was niet te spinnen!
Berg op Zoom, hout u vroom,
't Stut de Spaensche scharen;
't Heeft 's Lands boom end' sijn stroom
Trouwlijck doen bewaren!

ze rijmen zijn ook in de Esperanto-vertaling terug te vinden. Omdat de tekst wellicht enige toelichting behoeft, stippen we hier een aantal puntjes aan:
– In het eerste couplet komt het woord ,Maraen' voor. Het is afkomstig van de Moren en betekent ,varken'. Toen de Moren, die om religieuze redenen geen varkensvlees aten, het Iberisch schiereiland bezetten, werden ze door de Spanjaarden uitgemaakt voor ,varkens'. Dit woord is zich later tegen de Spanjaarden zelf gaan keren.
– In het tweede couplet staat het woord ,hut'. Dit betekent ,legertent'. In de Esperanto-versie is dit weergegeven met een ander woord uit de militaire context van die tijd: remparo (,verdedigingswal').
– In het derde couplet staan woordspelingen op de namen van de Spaanse veldheren Spinola, Cordua en Valasco, namelijk ,spinnen', ,kruijd voort' en ,vlas'. Daarom zijn ook in de Esperantoversie woordspelingen gemaakt op deze namen.

Poëzie: enkele taalkundige aspecten

Technisch gezien onderscheidt poëzie zich van proza door haar vorm. In veel gevallen, en zeker bij liederen, wordt deze vorm bepaald door rijm en ritme. In principe hoeft dit geen consequenties te hebben voor grammatica, woordkeuze en dergelijke. Toch is dit vaak wel het geval. Een aantal punten bespreken we hier, waarbij we hier en daar gebruik maken van voorbeelden uit het lied *Kia defia* dat we hiervoor hebben laten zien.

Woordkeuze

– In gedichten zie je vaak woorden die in het normale taalgebruik nauwelijks voorkomen. Dit geldt met name voor de neologismen voor de samenstellingen met *mal-*. Zo zien we in *Kia defia* het woord lontano (=*malproksimeco*). Kortere woorden zijn in poëzie immers makkelijker in te passen dan langere.
– Kortheidshalve wordt ook het bijvoeglijk gebruikte *ĉi tiu* vaak ingekort tot *ĉi*. B.v.: *En ĉi nokto lunoplena, aŭskultu ĉi preĝon* (,In deze nacht vol maanlicht, verhoor nu dit gebed.').
– Ook wordt *la* wel eens weggelaten, hoewel er sprake is van iets bepaalds. Dit is een dichterlijke vrijheid, die in normaal proza en in mondeling taalgebruik niet mag woren nagevolgd. In *Kia defia* betekent de zinssnede *...spitis al hispano* letterlijk ,...heeft een Spanjaard weerstaan', terwijl natuurlijk bedoeld is ,...heeft de Spanjaard weerstaan.'
– Veel vaker dan in proza zie je in poëzie dat er werkwoorden worden afgeleid van bijvoegelijke naamwoorden, zelfs wanneer het gaat om het eenvoudig duiden van een eigenschap: b.v. *ŝi belas* i.p.v. *ŝi estas bela* (,Ze is mooi').
– Wanneer een eigenschap wordt weergegeven met een samengesteld woord, wordt normaal gesproken altijd het achtervoegsel *-ec* gebruikt. In poëzie blijft deze uitgang dan vaak achterwege, dus *senforto* i.p.v. *senforteco* (,krachteloosheid') en *blankhaŭto* i.p.v. *blankhaŭteco* (,withuidigheid').

Apostrofs

In het gewone taalgebruik kom je de apostrof alleen tegen in de staande uitdrukking *dank' al* (,dankzij'). Voor de rest zul je de apostrof vrijwel uitsluitend in poëzie tegenkomen. De apostrof komt altijd in de plaats van een weggelaten klinker. Aangezien in het Esperanto elke klinker een complete lettergreep representeert, is het apostroferen een zeer welkome mogelijkheid voor een dichter die, in verband met het ritme, met een overschot aan lettergrepen worstelt. De apostrof wordt veel gebruikt bij het lidwoord *la*. In de uitspraak smelt dit *la* als het ware samen het het woord ervoor. Meestal gaat het daarbij om een voorzetsel. In *Kia defia* vinden we *De l' hispano ĉe l' rempar'.* Voor het overige wordt uitsluitend de uitgang *-o* van het zelfstandig naamwoord geapostrofeerd. Hierbij blijft het geapostrofeerde woord de klemtoon op dezelfde plaats houden. Op die manier kun je het verschil tussen *ĉíel* (,op allerlei manieren') en *ĉiél'* (,hemel') niet alleen zien, maar ook horen. Het gebruik van apostrofs moet echter niet te vaak in n regel gebeuren. Het apostroferen van uitgangen als *-a, -aj, -ajn* en ook van *-on, -ojn* enz. is fout. Daarnaast zie je dat sommige dichters het woord *estas* (,zijn') wel eens afkorten tot *'stas.*

Woordvolgorde

In poëzie is de woordvolgorde veel vrijer dan in proza. In poëzie vind je bijvoorbeeld veel vaker het onderwerp achterin de zin. Soms zie je in poëzie zelfs woordvolgordes die in proza eigenlijk niet mogen. Een bijvoegelijk naamwoord staat in proza nooit voor het lidwoord van het bijbehorende zelfstandig naamwoord. Maar in *Kia defia* zie je bijvoorbeeld *Brava, sanghava la sava rapir'.*

Rijm

In poëzie worden samengestelde woorden met hetzelfde eindelement bij voorkeur niet als rijm opgevoerd. Dit geldt niet alleen voor bijvoorbeeld *manĝĉambro* en *dormĉambro*, maar ook voor *manĝejo* en *dormejo*. In de beginjaren van het Esperanto werd het achtervoegselrijm nog veel toegepast. Vooral het achtervoegsel *-adi* was populair vanwege zijn brede inzetbaarheid: *manĝadas - dormadas*. Daarom wordt een achtervoegselrijm in het Esperanto ook wel een adasismo genoemd. In de Esperanto-hymne staan ze nog volop.

Examens

Bij het Elementa examen van 11 mei jl. stond onder andere tekstverklaring op het programma. We nemen het hier met een voorbeelduitwerking op, zodat u wat oefenmateriaal hebt voor uzelf of voor uw leerlingen.

Tekstverklaring

Lees de volgende tekst aandachtig door. Beantwoord daarna de vragen in volledige zinnen en in correct Esperanto. Zorg dat uw antwoorden zijn gebaseerd op de gelezen tekst, zodat blijkt dat u deze goed begrepen hebt. Beargumenteer uw antwoorden zo veel mogelijk en gebruik daarbij zo weinig mogelijk letterlijke citaten uit de tekst. (De inhoudelijke juistheid van uw antwoorden bepaalt uiteindelijk uw cijfer voor leesvaardigheid. De taalkundige juistheid bepaalt mede uw cijfer voor schrijfvaardigheid.)

Optimisto

Li estis juna studento kun sudlanda temperamento. Li parolis flue seneraran Esperanton kaj trinkante sian limonadon li vigle reagis je miaj intervjuaj demandoj.

„Ĉu mi estas kontenta, ke mi lernis Esperanton? Kia demando! Antaŭ unu jaro mi lernis tiun mirindan lingvon kaj mi ne imagas mian pluan vivon sen ĝi. Mi ne povas kompreni, ke la homoj ankoraŭ ĉiam hezitas enkonduki ĝin en la lernejojn. Ĉiu ŝtato devus aprobi leĝon punantan ĉiujn gepatrojn, kiuj ne sendas siajn infanojn al Esperanta leciono. La ‚interna ideo' pere de Esperanto venkus tre rapide en la tuta mondo."

„Vi do opinias, ke la diverseco de la lingvoj estas la ĉefa kaŭzo de la malpaco inter la homoj?"

„Mi estas tute konvinkita pri tio! Se ĉiu homo parolus Esperanton, la militoj aspektus tute alie. Ni prenu ekzemplon: soldatoj de fremda nacio enmarŝas vilaĝon, ili tuj povus kompreniĝi kun la enloĝantoj. Ĉu estus kredeble, ke oni rigardus ilin kiel fremdulojn-malamikojn, kiel tio okazis ĝis nun?"

Mi rigardis la junan entuziasmulon kun bonvolemo, sed ĉu lia teorio ne estis tro naiva? Tial mi dubeme diris: „Mi ne kredas, ke enloĝantoj povus toleri amike venkintojn, nur pro la fakto, ke ili ambaŭ parolas komunan lingvon, sendube ĝi mildigus la reciprokan sintenon."

Sed la junulo obstinis: „Estas fakto, ke Esperantistoj helpis sin dum la milito estante eĉ ‚laŭordone' malamikoj. Mi estas konvinkita, ke tio povus okazi en pli kaj pli granda mezuro dum la estonto. Mi supozas – kaj tion kredas la plimulto de miaj kolegoj – ke venos tempo, kiam ni ne plu havos soldatojn, ke oni anstataŭos ilin per internacie miksita polico, kiu gardos la ordon kaj batalos sole kontraŭ krimuloj. La komuna polica lingvo kompreneble devos esti Esperanto!"

Jes, mi pensis, kiel agrable estas aŭskulti tiun entuziasman junulon, kiu estas tiel konvinkita pri la paciga forto de nia lingvo. Mi adiaŭis lin kun varma manpremo. Dio donu, ke la estonto pravigos liajn esperplenajn asertojn...

El: Mia verda breviero, *Jean Forge, 1974.*

Vragen:

1. Kiel bone la juna studento regas Esperanton?
2. Kiu estas la unua demando, kiun faras la intervjuanto?
3. Ĉu la studento subtenas la ideon, ke oni instruu Esperanton en la lernejojn? El kio vi tion konkludas?
4. Priskribu la esencon de la ‚interna ideo' (laŭ la konkludo de la intervjuanto).
5. Kial la militoj aspektus alie se ĉiu homo parolus Esperanton?
6. Kial la teorio de la studento estas tro naiva?
7. Kiel agis Esperantistoj en la milito laŭ la studento?
8. Kiuj estas la kolegoj pri kiuj parolas la studento?
9. Kiun taskon havos la soldatoj en la estonteco? Klarigu tion.
10. Klarigu la sintenon de la intervjuanto al la ideoj de la studento.

Antwoorden:

1. La juna studento tre bone regas Esperanton, ĉar li parolas flue seneraran Esperanton.
2. La intervjuanto unue demandas, ĉu la studento estas kontenta, ke li lernis Esperanton.
3. La studento certe subtenas la ideon ke oni instruu Esperanton en la lernejojn, ĉar li ne povas kompreni, kial la homoj ankoraŭ hezitas enkonduki ĝin en la lernejojn.
4. La esenco de la ‚interna ideo' estas, laŭ la intervjuanto, ke la malpacon inter la homoj oni povas forigi se oni forigas la problemon de la diverseco de la lingvoj pere de unu komuna lingvo.
5. La militoj aspektus alie, ĉar soldatoj povus tuj kompreni la enloĝantojn de la malamika lando kaj ne plu pretus militi kontraŭ ili.
6. La teorio de la studento estas tro naiva tial, ke eĉ se venkintaj soldatoj kaj venkitaj enloĝantoj parolus komunan lingvon, la enloĝantoj tamen ne tolerus fremdajn soldatojn en sia lando.
7. En la milito Esperantistoj helpis unu la alian eĉ se ili estis laŭ sia nacieco malamikoj.
8. La kolegoj, pri kiuj parolas la studento, estas la aliaj Esperantistoj.
9. La soldatoj ne plu havos taskon, kaj oni bezonos nur policon, kiu gardas ordon kaj batalos kontraŭ krimuloj.
10. La intervjuanto opinias la ideojn de la studento tro naivaj, tamen li simpatias forte kun li, ĉar la estonto estus tre esperplena se la asertoj de la studento estus ĝustaj.

Het Fundamento of de logica?

De vorige keer hebben we laten zien dat het Esperanto een taal is waarin veranderingen zich op dezelfde manier voltrekken als bij andere levende talen. Daarmee is het uitgesloten dat bepaalde veranderingen van bovenaf kunnen worden opgelegd. Toch zijn er mensen die van tijd tot tijd hervormingsvoorstellen doen. Daarom is het prettig dat er het *Fundamento* is, zodat zij door middel van adequate citaten erop gewezen kunnen worden, dat hun voorstellen niet in overeenstemming zijn met de geldende regels.
Hervormingsgezinden zijn vaak van mening dat alleen de meest perfecte kunsttaal op uiteindelijke acceptatie door de wereldgemeenschap kan rekenen. Voor velen van hen is de meest perfecte kunsttaal een taal die zoveel mogelijk op logica is gebaseerd. Dit impliceert dat verbeteringen, mits ze een logische grondslag hebben, altijd ingevoerd moeten kunnen worden. De logica is voor hen dus een hogere norm dan het *Fundamento*.
,Logica' is een woord dat een aura van exactheid en onaantastbaarheid om zich heeft. Dit is niet zonder gevaar. Als ik bijvoorbeeld het volgende beweer: 5 + 4 = 11, dan zult u zeggen dat dit onlogisch en dus fout is. Dat is ook zo, althans in het decimale stelsel. Echter in het acht-tallig stelsel is het antwoord correct. Met andere woorden: logica is altijd relatief; het is afhankelijk van je uitgangspunten. Iets dat op het eerste gezicht fout lijkt, kan bij nader inzien toch juist zijn.
Ook bij hervormingsvoorstellen in het Esperanto zie je vaak dat men vergeet zich de vraag te stellen of de uitgangspunten correct zijn. Een voorbeeld. Als je in de zin *Mi ŝatas homojn* ***kiel*** *vi* (,Ik houd van mensen zoals jij') het zinsdeel na kiel completeert, dan krijg je *Mi ŝatas homojn kiel vi estas.* Aangezien *estas* een koppelwerkwoord is dat *kiel* verbindt met *vi*, zou *kiel* eigenlijk veranderd moeten worden in *kiaj.* Zodoende krijg je *Mi ŝatas homojn kiaj vi estas.* Deze zin moet weer worden ingekort tot *Mi ŝatas homojn* ***kiaj*** *vi.* Deze logica zou uiteindelijk de oorspronkelijk wijze van uitdrukken met *kiel* – die conform het *Fundamento* is - moeten verdringen.
De hierboven gestelde logische redening is op zich correct, alleen het uitgangspunt deugt niet. Er is namelijk geen sprake van een incomplete bijzin. Het woordje *kiel* is een algemeen verbindingswoord dat het zelfstandige woordje erna verbindt met de rest van de zin. De zin hoeft helemaal niet uitgebreid worden. Je kunt zeggen *Mi venos morgaŭ kiel vi* (,Ik kom morgen, net als jij'), hoewel de logica van de incomplete zinnen *...kiam vi* voorschrijft. Ook *Mi dormas same longe kiel vi* (,Ik slaap even lang als jij'), hoewel de ,logica' *...kiom vi* voorschrijft.
Logica is dus afhankelijk van haar uitgangspunten. En juist die uitgangspunten zijn terug te vinden in het *Fundamento.* Als de theorie van de incomplete zinnen leidt tot vormen die niet conform het *Fundamento* zijn, dan moet niet het *Fundamento* worden bijgesteld; maar moet de theorie (d.w.z. de logische redenering) worden bijgesteld zodat zij vormen oplevert die wél conform het *Fundamento* zijn. Dat is de enige manier om theorieën te formuleren die op juiste uitgangspunten gebaseerd zijn.
De vraag die in de titel van dit stukje staat: ,Fundamento of logica?' is dus niet zo goed, omdat het hier niet gaat om zaken die elkaars tegengestelde zijn. Logica is prima, maar het moet zijn basis vinden in het *Fundamento.*
Een beroep doen op de logica is niet de enige manier waarop mensen proberen het *Fundamento* te omzeilen. Daarom bespreken we de volgende keer een aantal andere strategieën die zoal worden gehanteerd om het *Fundamento* te ontlopen.

La Akademio

Naar aanleiding van ons vorige stukje over het *Fundamento* schreef de heer Riemersma uit Amsterdam ons dat we de rol van de *Akademio de Esperanto* onderschatten. Volgens hem kan de *Akademio*, bijvoorbeeld naar aanleiding van publieke discussies, besluiten om bepaalde Esperanto-regels te wijzigen, want in het *Fundamento* staat immers dat wanneer een gezaghebbend centraal instituut (d.w.z. de *Akademio*) van mening is dat een woord of een regel in onze taal niet voldoet, het een nieuwe vorm kan aanbevelen (A8,1).
We willen er echter op wijzen dat de voorstellen van de *Akademio* slechts een aanbevelend karakter hebben. Alleen uit de dagelijkse Esperantopraktijk zal kunnen blijken in hoeverre de aanbevelingen van de *Akademio*, of van wie dan ook, navolging hebben gevonden. De belangrijkste boodschap van het voorwoord van het *Fundamento* is immers dat de veranderingen in het Esperanto zich uiteindelijk net zo voltrekken als bij alle andere talen, dus langs natuurlijke weg.

Op een hoger niveau

Een bijzondere leerstoel interlinguïstiek en Esperanto

Over de oplossing van het talenprobleem wordt verschillend gedacht. Er zijn er, die het leren van tenminste twee vreemde talen bepleiten. Anderen nemen genoegen met Engels als internationale taal. Weer anderen verkiezen een neutrale oplossing, zoals gebruik van Esperanto. Een discussie tussen doorsnee aanhangers van deze opvattingen zal duidelijk maken, dat er niet alleen verschillend wordt gedacht over de hele problematiek van communicatie en taalgebruik, maar dat er ook veel kennis ontbreekt.
In het algemeen wordt in de samenleving een bepaalde zaak pas serieus genomen, wanneer het onderwerp op het hoogste, bijvoorbeeld politiek, niveau wordt behandeld of in belangrijke maatschappelijke kringen aan de orde wordt gesteld. Dit geldt ook voor onderwijszaken: een vak zal aan prestige winnen, indien het op universitair vlak wordt gedoceerd, personen erin afstuderen of erop promoveren.
Merkwaardigerwijs maakt de wetenschap van de interlinguïstiek (de studie van „plan-", „kunst-" of „hulptalen", zoals het Esperanto) bijna nergens in Europa deel uit van het universitaire programma. Alleen in Budapest, Turijn, Clermont-Ferrand en Aix-en-Provence is dit geheel of gedeeltelijk het geval. Men zou verwachten dat interlinguïstiek tenminste in die landen die regelmatig met het talenprobleem of meer algemeen met het communicatieprobleem worden geconfronteerd, onderwerp van studie zou zijn.

Bijzondere leerstoel interlinguïstiek en Esperanto

Vanuit het bedrijfsleven ofwel door een speciaal opgericht comité of stichting wordt nogal eens geijverd voor het vestigen van een „bijzondere leerstoel" in één van de universiteiten, waar het gewenste onderwerp kan worden bestudeerd. Gehoopt wordt dan, dat met de aanstelling van de bijzondere hoogleraar belangrijk nieuw wetenschappelijk onderzoek zal worden gedaan en daarmee prestige zal worden verkregen en ook een uitstralend effect wordt bereikt.
Vandaar dat enige jaren geleden het initiatief is genomen een bijzondere leerstoel te vestigen op het gebied van de interlinguïstiek, in het bijzonder Esperanto, in de hoop daarmee meer begrip en belangstelling te kweken voor dit onderwerp. Hiertoe werd een voorbereidend comité opgericht alsmede een comité van aanbeveling.
Tot het comité van aanbeveling behoren o.a. de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen in Nederland, verschillende oud-ministers en andere vooraanstaande personen. De meesten zijn geen Esperanto-sprekenden, maar zien het belang in van de studie van „plantalen" in het licht van het steeds groter wordend talenprobleem.
Onlangs zijn de werkzaamheden van dit comité beloond, doordat de Universiteit van Amsterdam heeft ingestemd met vestiging van deze bijzondere leerstoel in de faculteit der Letteren onder de benaming: „Interlinguïstiek en Esperanto", of „studie van plantalen of hulptalen, in het bijzonder Esperanto, hun linguïstische structuur en internationaal-communicatieve betekenis". Het betekent, dat in de nabije toekomst dit vak als zodanig officieel gestudeerd kan worden of als onderdeel in bijvoorbeeld een letteren-studie of de vakgroep „Europa studies" opgenomen kan worden. Ook is het de bedoeling het vak op te nemen in andere faculteiten, zoals de Faculteit der Politieke en Sociaal-Culturele Wetenschappen.

Financiering

Een bijzondere leerstoel wordt altijd door derden gefinancierd. Het voorbereidend comité dient dan ook voor een periode van vijf jaar ongeveer fl 40 000,– (± 735 000,– fr.) per jaar bijeen te brengen om dit plan uit te voeren. Na vijf jaar beziet de universiteit of de leerstoel blijvend kan worden en van overheidswege gefinancierd.
De Haagse afdeling van de vroegere NEA (thans opgegaan in Esperanto Nederland) heeft reeds fl 5000,– per jaar beschikbaar gesteld aan de Stichting Esperanto bij het Onderwijs, aangewezen als beheerder van de nieuwe leerstoel.
Voorts zijn diverse charitatieve instellingen en fondsen gevraagd een bijdrage te leveren. Helaas hebben reeds verschillende fondsen een afwijzende reactie gegeven, zodat rekening moet worden gehouden met de mogelijkheid, dat via deze weg niet het benodigde geld binnenkomt.
Ofschoon het comité en de Stichting Esperanto bij het Onderwijs hopen, de financiële ondersteuning van de leerstoel grotendeels buiten de Esperantobeweging te realiseren, doen wij toch een beroep op u. Het is mogelijk een bijdrage toe te zeggen, indien van de kant van de instellingen en fondsen niet het gevraagde bedrag binnenkomt. Zo is Esperanto Nederland bereid fl 5 000,– per jaar bij te dragen, indien het totale bedrag niet wordt bereikt.

J.H. Erasmus, juni 1996

Esperanto een bank vooruit in Nederland?

In Horizontaal *nemen we geen informatie op over Esperantocurssen in Nederland. Belangstellenden verwijzen wij naar het secretariaat van Esperanto-Nederland, Arubastraat 12, NL-9715 RW Groningen. Het is echter goed om weten dat ook in Nederland de Esperantobeweging actief het veld bewerkt. De erkenning van een lerarenopleiding Esperanto is daarvan een mooi voorbeeld.*

Op donderdag 5 september 1996 zal in het gebouw van de Hogeschool *De Driestar*, Bleulandweg 492 te Gouda, de feitelijke start plaatsvinden van de Tweedegraads Lerarenopleiding Esperanto. Deze opleiding – de eerste in haar soort opgezet als een ongesubsidieerde deeltijdopleiding, gaat uit van de Stichting „Esperanto bij het Onderwijs" en is als gevolg van een samenwerkingsovereenkomst met *De Driestar*, voor wat betreft een aantal voorzieningen, zoals lokalen en enkele docenten, bij de hogeschool ondergebracht. Reeds bij beschikking van 23 februari 1995 werd de Tweedegraads Lerarenopleiding Esperanto met ingang van 1 september 1996 door de Minister van Onderwijs en Wetenschappen aangewezen als instelling in de zin van artikel 9 van de Wet op het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek.

Doel van de opleiding

Het doel van de opleiding is leraren voor te bereiden voor het geven van Esperanto in het voortgezet onderwijs. Als specifieke doelstellingen van deze opleiding dienen te worden genoemd:

1. De student moet aan het eind van deze opleiding adequaat kunnen functioneren als leraar in het tweedegraadsgebied.
2. De student beschikt over voldoende kennis en vaardigheden op de terreinen van de vakinhouden en algemene beroepsvoorbereiding. Hij heeft inzicht in de samenhang van de verschillende terreinen van het vak en heeft geleerd kennis en vaardigheden in het schoolpracticum toe te passen.
3. Vakinhoud: De student heeft een toereikende beheersing van de vier vaardigheden (lezen, luisteren, schrijven, spreken), beschikt over een adequate socio-culturele competentie en heeft inzicht in het functioneren van taal als communicatiemiddel en van de rol van het Esperanto in de wereld.
4. Beroepsvoorbereiding: De student is in staat onderwijsprocessen te ontwerpen, bij te stellen en er uitvoering aan te geven. Hij kan onderwijsleerprocessen evalueren en remediërende activiteiten uitvoeren. Hij is in staat leerlingen te begeleiden en op school ontwikkelings- en organisatorische taken uit te voeren.

Inhoud van de opleiding

De inhoud van de aan de Tweedegraads lerarenopleiding Esperanto verbonden examens is omschreven in de onderdelen van het examenprogramma. Deze onderdelen kunnen summier als volgt worden aangeduid: 1. Spraakkunst; 2. Fonetiek; 3. Mondelinge taalvaardigheid; 4. Schriftelijke taalvaardigheid; 5. Vocabularium; 6. Kennis van de Esperantobeweging; 7. Letterkunde; 8. Taalkunde; 9. Commercieel Esperanto; 10. Vakdidactiek; 11. Algemene Onderwijskunde; 12. Praktijk.

Studielast van de opleiding

De studielast van de Tweedegraads lerarenopleiding Esperanto bedraagt in totaal 168 studiepunten, verdeeld over vier studiejaren van elk 42 studiepunten. De cursusduur van de opleiding is officieel vastgesteld op 4 jaar, waarbij in sterke mate aansluiting is gezocht bij de andere tweedegraads lerarenopleidingen op het gebied van het talenonderwijs. In de praktijk mag er echter in belangrijke mate rekening mee worden gehouden, dat enerzijds als gevolg van het verkijgen van vrijstellingen van bepaalde (sub)onderdelen van het examenprogramma en anderzijds als gevolg van de structuur van een plantaal als Esperanto, de studielast aanmerkelijk lichter kan uitvallen en daarmede ook de studie aanmerkelijk kan worden bekort.

Slotopmerkingen

Het is de bedoeling, dat de tijden, waarop de colleges worden gegeven, in onderling overleg tussen de docenten en cursisten worden vastgesteld. Voorlopig echter zullen iedere donderdagavond (te beginnen op 5 september 1996) twee colleges van elk 1,5 uur worden gegeven, vanaf 18.30 uur tot 22.00 uur, met een tussenpauze van een half uur. Het collegegeld bedraagt fl 1250,– voor het studiejaar 1996-'97 en wordt jaarlijks in verhouding tot het collegegeld voor andere tweedegraads lerarenopleidingen vastgesteld.
Geïnteresseerden dienen zo spoedig mogelijk contact op te nemen met de secretaris van de Stichting „Esperanto bij het Onderwijs", de heer P.C. Hoogduin, 't Lienplantsoen 74, 2264 MC Leidschendam (tel. 070-327 21 16).

Een wetenschappelijke verklaring

Onlangs zei iemand mij: „Ik geloof niet dat een kind zoveel vlugger zijn taal leert dan een volwassene een tweede taal zou kunnen leren. Zet een volwassene gedurende zes jaar in een ééntalige omgeving (die niet zijn moedertaal is) en hij zal die taal ook perfect beheersen." Ik weet niet of die stelling juist is, en ze is ook zeer moeilijk te toetsen. Wel weet ik dat mensen die in zulke omstandigheden verkeerd hebben, vaak typische fouten blijven maken zoals het gebruiken van een verkeerd grammatisch geslacht, verkeerde werkwoordsvormen, verkeerde zinsconstructies, enzovoort.
Ook vanuit de taalwetenschap wordt deze stelling tegengesproken. Algemeen wordt daar aanvaard dat er voor taalverwerving[1] een critische periode bestaat die ligt tussen 0 en 6 jaar. Wanneer er op die leeftijd geen taalaanbod is, dan zal een kind geen taal leren, maar ook het vermogen om een taal te leren sterft af, en ondanks doorgedreven training zal het kind er na zijn zesde jaar niet meer in slagen een taal te verwerven.
Hoewel het onderzoek naar taalverwerving nog in zijn kinderschoenen staat, is er toch reeds veel onderzoek gebeurd naar de mentale processen die daarbij een rol spelen. Bij het onderzoek naar taal leren (een tweede taal), is er dan weer veel onderzoek gebeurd naar methodologie – hoe kan je het best een taal onderwijzen – maar op neurologisch gebied is er eigenlijk nog weinig gedaan.
Nu blijkt taalverwerving volgens een strict patroon te lopen (dat taalonafhankelijk is, d.w.z. dat het in elke taal op dezelfde manier gebeurt.) Zo traint elk kind in zijn brabbelperiode (de eerste zes maanden) alle mogelijke (spraak)klanken die het kan produceren. Geleidelijk aan filtert het uit dat volledige gamma die klanken die het in zijn omgeving hoort, terwijl de andere worden verwaarloosd. Daarom kunnen Vlaamse kinderen de [sch] goed uitspreken, Engelstalige kinderen hebben geen probleem met [th], de Chinese hebben geen problemen met toonhoogteverschillen en Afrikaanse kinderen beheersen de verschillende [kliks], typisch voor vele Afrikaanse talen.
Maar vooral bij het verwerven van grammaticale onregelmatigheden komt het proces goed tot uiting. Dat verloopt in vier stadia: 1. het kind past alles correct toe. Bij de werkwoorden betekent dit dat zowel regelmatige als onregelmatige werkwoorden *correct* worden gebruikt. 2. In een tweede stadium schijnt het kind echter achteruit te boeren want alle onregelmatige werkwoorden worden volgens de regelmatige patronen toegepast. 3. Een mengvorm: de regelmatige werkwoorden worden correct toegepast, onregelmatige nu eens correct dan weer volgens de regelmatige regel. 4. Alles wordt correct toegepast... als er „fouten" optreden is dat opzettelijk.
Deze vier stadia zijn perfect verklaarbaar: Aanvankelijk werkt een kind op zuivere imitatie en geheugen. De verschillende vormen van eenzelfde werkwoord worden als verschillende woorden beschouwd. In het tweede stadium heeft het kind echter door dat het „werkwoord" een systeem is dat functioneert volgens regels, en het past die regels consequent toe. In het derde stadium begrijpt het kind dat sommige werkwoorden niet in dat systeem passen, maar weet het nog niet duidelijk welke werkwoorden dat zijn... geleidelijk aan filtert het de onregelmatige werkwoorden uit. Tenslotte heeft het ook de onregelmatige werkwoorden volledig onder de knie... daarmee is de taalverwerving – wat het werkwoord betreft – afgesloten.
Men zou dit verwervingsproces kunnen extrapoleren naar taalleren. Voor tweede taal zijn er echter twee problemen: men moet regelmatig en onregelmatig leren herkennen en juist toepassen, maar men moet ook loskomen van de patronen van de eigen moedertaal. Hier kan je twee verklaringen vinden waarom Esperanto uiteindelijk zoveel gemakkelijker te leren is dan een andere etnische taal. Ten eerste moeten in principe in het Esperanto slechts twee stadia worden doorlopen: men imiteert... en vindt dan het regelmatige patroon. De zoektocht naar de onregelmatigheden verdwijnt volledig. Het tweede voordeel van het Esperanto is dat men vele patronen van de moedertaal in het Esperanto kan overnemen. Zo krijgt men wel specifieke patronen voor Esperantosprekers van één bepaalde taalachtergrond, maar het Esperanto laat dat toe, terwijl etnische talen hun eigen specifieke patronen eisen.
Laat mij dit laatste even verhelderen met een voorbeeld. Het Nederlands is in principe een SOV-taal. SOV wil zeggen Subject (onderwerp),

1. De taalwetenschap maakt een onderscheid tussen taalverwerving (akiri) en taal leren (lerni). De eerste term wordt gebruikt voor de ontwikkeling van de eerste taal. Daarbij vertrekt een kind van niets, maar aan de hand van fundamentele processen en fundamentele ingeboren mechanismen – misschien zelfs ook gewoon door het groeien van de hersenen – groeit de taal met het kind. Bij het leren van taal kunnen die fundamentele processen en mechanismen niet meer worden aangesproken en alles moet veel meer op het bewuste niveau gebeuren.

Object (voorwerp, aanvullingen), Verb (werkwoord). Dit wil zeggen dat de basisvolgorde van een Nederlandse zin Onderwerp-Object-Werkwoord is. In eerste instantie lijkt dat misschien vreemd: wij zeggen immers *Ik (ond) lees (ww) een boek (lv)*. Dus SVO. In bijzinnen zeggen wij echter *(Hij bekende dat) hij (ond) een boek (lv) las (ww)*. M.a.w. SOV – volgens linguïsten is dat voor het Nederlands de basisvorm. Waarom zij tot die conclusie komen doet hier niet ter zake. Wie echter goed naar niet-moedertaalsprekers die Nederlands hebben geleerd, luistert, zal de zin: *Hij bekende dat hij las een boek.* als een typische fout herkennen.

Gaan we nu kijken bij het Esperanto, dan zien we dat beide volgordes: *Li konfesis ke li legis libron. / Li konfesis ke li libron legis.* – correct zijn. Daarom zijn over het algemeen de originele moedertalen van Esperantosprekers met vrij grote zekerheid te achterhalen, niet alleen in gesproken taal waar de uitspraakbasis[2] een handje toesteekt, maar ook in geschreven taal. De lezer is in dat geval uitsluitend aangewezen op taalspecifieke grammatische patronen.

In zekere zin zijn deze feiten ook een verklaring voor het feit waarom niet-moedertaalsprekers van het Esperanto hun kinderen als „denaskaj" kunnen opvoeden, m.a.w. met hun kinderen vanaf de geboorte Esperanto kunnen spreken. Een andere etnische taal als eerste taal aanbieden is veel riskanter, want de taalspecifieke patronen worden niet perfect beheerst.[3] Bij het Esperanto valt men terug op de patronen van de eigen moedertaal.

Het hoeft geen betoog dat beide aspecten: het kunnen overslaan van één verwervingsstadium en het kunnen toepassen van reeds eigen grammaticale patronen een sterke besparing betekenen. Wil je toekomstige cursisten overtuigen dan kunnen dit twee goede argumenten zijn. Ben je een toekomstig cursist, dan is dit ongetwijfeld een hart onder de riem. Ruim de helft van wat je wil leren, ken je al. Veel succes. gvd

2. De uitspraakbasis is het algemene klankpatroon van een taal – de plaats in de mond waar de verschillende klinkers worden gevormd. Omdat het Esperanto slechts vijf enkelvoudige klinkers gebruikt, is het gemakkelijk die te gebruiken op basis van de eigen taal. Hoewel Zamenhof de „juiste" uitspraak heeft gedefinieerd, zal het de verstaanbaarheid niet beïnvloeden wanneer een spreker een andere realisatie toepast. Zo hoort de Esperanto [-E] theoretisch gerealiseerd te worden als in [bed], maar wanneer je het woordje „ne" als [nee] uitspreekt zal iedereen je wel verstaan. Ook de variatie o/oo stoort niet, al is er dus wel een theoretische norm. Maar ook de Engelse variant, zoals in het woordje „no" verstoort het begrip niet. In wetenschappelijke termen heten deze varianten alofonen, klankverschillen die de betekenis niet beinvloeden.

3. De overgang van de ene moedertaal naar een andere verloopt gewoonlijk over (tenminste) drie generaties: eerste generatie komt in het nieuwe taalgebied wonen en beheerst de nieuwe taal niet of nauwelijks. Hun kinderen (tweede generatie) leren de nieuwe taal op school en in de omgeving, maar thuis blijft de oorspronkelijke moedertaal huistaal. In de derde generatie krijgt de nieuwe taal de overhand, ook als huistaal. De band met de oorspronkelijke moedertaal verdwijnt vrijwel volledig. Bij „denaskaj" sprekers leren kinderen het Esperanto echter niet vanuit school en omgeving, maar van hun ouders die zelf geen Esperanto-moedertaalsprekers zijn. Ook hieruit blijken de bijzondere mogelijkheden en de bijzondere eigenschappen van het Esperanto.

Bericht aan alle leden

Algemene Vergadering

Op zaterdag 14 september 1996 heeft om 15.30 de Algemene Vergadering plaats. Op het programma staat in ieder geval de bespreking en eventuele goedkeuring van het budget en het werkingsplan voor 1997. Een project zal worden toegezonden via *Vertikale*.

Voorafgaand heeft op dezelfde dag om 10.00 uur een vergadering plaats voor al wie een taak op zich nam i.v.m. het „projectmatig werken" – uitvloeisel en resultaat van het Colloquium in Leuven en de daarop volgende werksessies.

Vanaf 14.00 uur staat het Esperantohuis open voor iedereen. De bedoeling is dat leden informatie verzamelen over de werking en de mogelijkheden van het Esperanto-Centrum.

Tijdens de praktijksessie „Projectmatig werken" van 22 juni te Leuven, bleek dat de deelnemers wel één en ander willen ondernemen om de voorgestelde projecten te realiseren, maar te weinig weten over wat op het Centrum te Antwerpen al ter beschikking ligt aan informatiemateriaal, cursussen, gegevens over leden, geïnteresseerden, en bibliotheken. Ook de technische mogelijkheden (drukken, copiëren, moderne communicatietechnieken) bleken onvoldoende bekend.

Om de zoektocht in het centrum boeiend te maken, krijgt iedere aanwezige een vragenlijst. Deze zal op voorhand verschijnen in *Vertikale*. Er zijn prijzen voorzien voor alle deelnemers!

’t Is weer voorbij die mooie zomer

Een zeventigtal Vlamingen hebben deelgenomen aan het 81ste Esperanto-Wereldcongres in Praag. Dit congres, van 20 tot 27 juli jl., had 3000 ingeschreven deelnemers uit 66 landen.
Esperantocongressen hebben een ander patroon dan andere congressen omdat de deelnemers met de meest verschillende verwachtingen komen. Voor velen zijn persoonlijke omtmoetingen belangrijk: oude vrienden of correspondentievrienden ontmoeten en nieuwe vrienden maken. Ook hobby- of beroepscontacten scoren hoog. Tijdens de „fakaj kunvenoj" vinden mensen met gelijklopende belangstellingspunten elkaar.
Het congres is altijd een hoogtepunt van Esperantocultuur en toerisme. Met 14 concerten en theatervoorstellingen beantwoordde dit congres ruim aan de verwachtingen. Anderzijds gaven de „belartaj konkursoj" en de ontmoetingen met auteurs in de drukbezochte boekhandel een goed beeld van de levendige literaire cultuur. Op woensdag werden volgens de traditie alle congresactiviteiten stilgelegd om plaats te ruimen voor toeristische uitstappen naar alle uithoeken van Bohemen. Maar de omgeving van het congresgebouw zelf had veel aantrek terwijl er elke dag geleide bezoeken aan Praag en zijn omgeving werden georganiseerd.
Om het onderwijs in het Esperanto te stimuleren, werd er door ILEI (Esperanto-onderwijsbond) een dag van het onderwijs opgezet. Er werden enkele veelbelovende projecten (o.a. een nieuwe televisiecursus) voorgesteld. Verder passen de conversatieronden, de cursus Tsjechisch en de examens uitstekend in dit onderwijskader.
Tijdens de vergaderingen van beheerraad van de Esperantowereldbond werd Mikela Lipari benoemd tot nieuwe secretaris, in opvolging van Mark Fettes, die zelf overstapt naar public relations en strategie. Verder besloot de beheerraad dat de volgende congressen zullen plaatshebben in Adelaide (1997), Montpellier (1998) en Berlijn (1999). Er werden ook twee nieuwe landenverenigingen en twee nieuwe vakgroepen aanvaard. Met drie andere organisaties werden werkingsakkoorden afgesloten. Naar het congres toe formuleerde de Raad het Manifest van Praag, een plechtige oproep tot alle beleidsverantwoordelijken om mee te werken aan een democratischer taalgebruik op internationaal vlak, met respect voor ieders taal. Het congres keurde een resolutie goed met een oproep om te komen tot een nieuwe wereldorde op taalgebied.
Parallel met het congres liep het Nitobe-symposium. Dat bracht vertegenwoordigers van de UNO, Unesco, het Europees Parlement en niet-gouvernementele organisaties samen om te praten over taal voor de internationale vrede en democratie. Er werden 3 aanbevelingen geformuleerd o.a. over de bescherming en bewaring van taalverscheidenheid en over het recht op onderwijs in de moedertaal. De deelnemers waren positief verrast door hun ervaringen tijdens het congres.
De Internationale Academie van Wetenschappen (AIS), die Esperanto als voornaamste voertaal hanteert, hield een sessie in de universiteit van Praag. Deze instelling organiseert regelmatig cursussen en examens, zodat men in het Esperanto een universitaire graad kan behalen. De sessie werd geopend door Prof. Reinhard Selten, nobelprijswinnaar. Daarenboven waren er nog acht lezingen in de congresuniversiteit.
Ook voor de interne propaganda is zo'n wereldcongres belangrijk. „Amik' en Afrik" probeerde steun te verwerven voor zijn werking in Afrika. Dat zij verschillende Afrikanen hadden kunnen helpen om aan het congres deel te nemen, illustreerde treffend de bedoeling en de resultaten van hun werking. MONATO had er een infostand: voor velen de mooiste en meest in het oog springende. De belangstelling ging vooral uit naar Ĉapelilo. Ik kon mij verheugen in veel sympathiebetuigingen voor de activiteiten van *Movado sen Nomo*. Haast 100 nieuwe leden meldden zich.
Wie niet kon deelnemen aan het congres, kon er wel heel wat over vernemen tijdens de uitzendingen van Radio Warschau (in totaal 4 uur).

* * *

Maar we kunnen niet blijven stilstaan bij het verleden. De caroussel van ontmoetingen staat nooit stil. Drielandenontmoetingen zijn in Europa een veelgebruikte, zinvolle formule. Van 20 tot 22 september is er een ontmoeting van Esperantisten uit de kanaalzone in Maidstone (Kent – GB). De sfeer is informeel. Uw dienaar zal er 2 voordrachten geven: „Movado sen Nomo, kio, kial, kiel?" en „Lingvo kaj Paco". Wie wil er met mij mee? Deelname (verblijf en maaltijden inbegrepen, maar zonder de reis) kost GBP 102,–.
Op 29 september worden we verwacht in Heerlen tussen 9 en 18 uur voor een drielandenontmoeting. Op het programma staat o.a. een voordracht van Hans Erasmus over het Taalprobleem in Europa en een bezoek aan het karrenmuseum. Deelname kost 900,– fr. (720,– fr. voor jongeren en leden van Senlime).

Ivo Durwael

La Verda Stelo - Antwerpen

Informado por la membroj kaj la interesigantoj.

Karaj Geamikoj,
Eble ankaŭ vi jam konstatis ke mi preskaŭ plenumis mian taskon kiel prezidanto de nia kara klubo. Plenumis mian taskon eble estas iom fanfarone, sed ni atingos la momenton de la prezidant-elekto. Dum la jarkunveno de la 24an de januaro, ni instalos novan prezidanton, kiun vi elektu. Inter la 29a de novembro kaj la 27a de decembro vi povas voĉdoni por tiu persono, kiu laŭ vi, estos la plej taŭga reprezentanto de via klubo. Ĉiu membro de La Verda Stelo estas elektebla. Eĉ kiam unu aŭ pluraj homoj kandidatiĝas, vi povas elekti alian personon ol la homoj kiuj prezentis sin.
Kiamaniere voĉdoni? Sur slipo vi indiku 3 nomojn. La unua nomo estu la nomo de tiu persono kiun vi volas havi kiel prezidanton. La dua nomo indikas la vic-prezidanton kaj la lasta nomo necesas, kaze de rifuzo de unu de la aliaj kandidatoj, akcepti postenon. La slipon vi sendu al „la prezidanto de la elektkomisiono, Jules Verstraeten, p.a. Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen" aŭ vi povas ĵeti vian slipon en la antaŭviditan keston en la klubejo.
Kandidatoj kiuj volas plenumi la taskon de prezidanto aŭ vic-prezidanto, dum la venonta 3jara ofic-periodo, anonciĝu, antaŭ la 15a de oktobro ĉe Jules Verstraeten.
Mi ankaŭ volas alvoki homojn, kiuj volas plenumi aliajn taskojn. Ekzemple serĉi prelegantojn aŭ enkonduki ilin ne nepre estas tasko de la prezidanto. Ankaŭ aliaj homoj povas fari tion. Fakte La Verda Stelo serĉas 3 aŭ 4 kunlaborantojn kiuj prizorgos la programon. Tiel la prezidonto disponos pri pli da tempo por la eksterkluba agado. Ĉar necesas ke ni plivastigos niajn kontaktojn kun aliaj asocioj kiuj laboras en la medio de interhomaj agadoj.
Kvankam mi mem ne estos elektebla – mi forlasas la neŭtralan Esperantan movadon – mi tamen restas je mia opinio ke la Esperanto-movado nur povas kreski, kiam ni, antaŭ ĉio, zorgas ke ni havas membraron, kiu, kiel eble plej bone regas Esperanton. Do bezonata estas bona instruistaro, kiu instruas laŭ la sama nivelo kiel instruistoj de naciaj lingvoj. Kiam ni ne zorgas ke la lingva nivelo de la socialnorma esperantisto plialtiĝos, ni ne estas seriozaj esperantistoj. Tio ne signifas ke morgaŭ ĉiu esperantisto en la flandra regiono atingu la nivelon de W. Auld, M. Boulton aŭ aliaj gravaj lingvistoj, sed ni daŭre klopodu plibonigi nian lingvokonon. Taŭga loko por ekzerci vian parolkapablon, estas via klubo; sed la plej taŭga loko por lerni Esperanto-n, estas ĉe bonaj instruistoj. En la Antverpeno ni disponas pri Quellinstrato, al vi sufiĉe konata.
Tre grave estas ke ni, kun nia lingvo, ne restas en nia rondo. Ni devas iri eksteren! Privataj personoj rajtas uzi Esperanton laŭvole. Ni ne estas sekto. Se iu esperantisto kritikas la agadon de alia esperantisto, ankaŭ tio estas privata afero, sed la kluboj... Mia opinio estas ke kluboj devas resti politike sendependaj. Kiam kluboj aŭ la kupola organizaĵo pensas pri kunlaborado kun aliaj organizaĵoj, ili antaŭ ĉio informiĝu pri la deziroj kaj celoj de tiu organizaĵo. Nur asocioj kiuj respektas la homajn rajtojn povas esti eblaj partneroj en la uzado kaj disvastigado de nia lingvo kaj ideo.
Mi klopodis kunlabori kun la anti-rasista movado, tuj venis kritiko ke ĝi (Hand in Hand) estas komunista movado. Ĉiu normala homo scias ke tio estas ŝerco de malsaĝulo, tamen tia kritiko fortege lamis min. Mi ne timas debaton aŭ akran diskuton, sed ĝi restu serioza.
La 28an de junio ni debatis pri neŭtraleco en nia klubo. Mi parolis tiam pri la libro „Mefisto" de Klaus Mann. En la libro Klaus Mann montras kiel inteligentaj homoj kaj artistoj, erarigitaj per ĝustatempecaj proponoj kaj koncesioj, submetas „noblajn ideojn" al novaj fi-politikaj potenc-ideologioj. Mi ne volas detale paroli pri la afero. En Antverpeno oni scias kiu estas la prezidantino de la kulturkonsilantaro de la provinco.
La prezidanto de U.E.A. alvokis „altiri la atenton de internaciaj organizaĵoj al niaj movado". Ĝis tie mi konsentas, sed li daŭrigas: „kaj mobilizi subtenon de influaj politikaj fortoj, kiuj favoras nian ideon"!... Iam Jozef Stalin favoris nian ideon. Brueto diris ke li eĉ klopodis lerni Esperanton. Politikistoj adaptiĝas al la cirkonstancoj. Estimata sinjoro prezidanto, vi devas scii tion.
Mi volas resti politike sendependa kaj kiam mi pro mono ne rajtas kritiki maltolereman naciismon, mi dankas por la honoro esti reprezentanto de nia amika rondo La Verda Stelo. Mi ne povas liberigi min de la ideo, ke mia persono ne decas en la strukturo de la „neŭtrala movado" F.E.L. kaj U.E.A.

Jacques Schram,
adiaŭanta prezidanto de LVS

De teksten met de gegevens over de programma's van de clubs moeten op de redactie toekomen vóór 1 oktober 1996. Laattijdige programmawijzigingen kunnen naar de redactie worden gestuurd en worden in de gegevensbank van INTERNET opgeslagen, zodat men via de computer het juiste programma kan opvragen. De publikatie van redactionele teksten gebeurt gratis. Voor advertenties raadplege men het Esperantocentrum te Antwerpen.

AALST
La Pioniro
De vergaderingen hebben plaats in het Cultureel Centrum „De Werf", (lokaal 3), Molenstraat, Aalst. De avonden beginnen om 20.00 uur. Inlichtingen bij Hugo Dossche, Asserendries, 103, 9300 Aalst, tel.: (053) 70 17 89.
dinsdag 24 sept.: Informatie-avond over Esperanto.
dinsdag 29 okt.: Het UEA-congres in Praag.

ANTWERPEN
La Verda Stelo
Alle programma's hebben plaats in het Esperantohuis, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, in het clublokaal op de eerste verdieping. De clubavond begint om 20.00 uur. Het clublokaal is toegankelijk vanaf 18.30 uur.
vrijdag 30 aug.: Informatie-avond, wat zijn de mogelijkheden om Esperanto te leren. Van thuiscursus over computerapplicaties tot het grote werk in de leergangen voor sociale promotie. Een avond om te bezoeken met je vrienden niet-esperantisten.
vrijdag 6 sept.: Het congres van S.A.T. vond dit jaar plaats in St-Petersburg. Stella De Weerd was onze waarneemster ter plaatse. Het verhaal van een stad en een congres.
vrijdag 13 sept.: Eindelijk op bezoek in onze vereniging, Willem Rasschaert met het verhaal van „Willems wonderbare waarnemingen". Omzwervingen in Siberië, USA, Frankrijk, en andere streken.
zaterdag 14 sept.: Algemene vergadering van F.E.L om 14.00 u in het huis op de boulevard.
vrijdag 20 sept.: Aan al de Verdstelanoj die het congres in Praag bezochten. Er is zeker een vrijwilliger die komt vertellen over de stad en het congres.
vrijdag 27 sept.: Voor diegenen die foutief denken dat hij zich enkel bezighoudt met de taal, vanavond Christian Declerck met zijn visie op de filosofie van het Esperanto, „La interna ideo".
vrijdag 4 okt.: Spraakkunstavond. Problemen die je ondervond bij het lezen van teksten kunnen vanavond besproken worden.
vrijdag 11 okt.: Heeft de vredesbeweging nog zin? Erger nog, bestaat er nog een vredesbeweging in onze beweging? Tekst en uitleg worden ons verstrekt door de drijvende kracht achter *Mondpaca Esperantista Movado*, onze vriend Claude Glady.

zaterdag 12 okt.: in het kader van de week van de volksontwikkeling!
Briefschrijfactie: in samenwerking met *Amnesty International* organiseert La Verda Stelo een briefschrijfactie in ons huis op de Frankrijklei 140. Deze actie start 's morgens om 10.00 u en loopt tot 's avonds 18.00 u. Ook op zaterdag 12 oktober start in het huis een tentoonstelling over „mensenrechten in China". Deze tentoonstelling loopt tot en met 18 oktober. Het grafisch centrum houdt open huis gedurende deze week. Kom eens langs met je vrienden.

vrijdag 18 okt.: „Moeder in wa veur ne wereld leven wa na"? Een introductie over de strijd tussen „universalisme of sociaal denken versus vrije markt denken" mondt uit in een serieuze lezing met als thema, „Signaloj el la socio". Is getekend: André Staes.
vrijdag 25 okt.: La asocio por la enkonduko de Nova Biologia Nomenklaturo viert feest. Het waarom horen wij van de spertulo Wim De Smet.
vrijdag 1 nov.: Allerheiligen, geen programma.

De voertaal tijdens de bijeenkomsten van La Verda Stelo *is de universele taal Esperanto. Mensen die het Esperanto niet machtig zijn, hebben recht op vertaling naar het Nederlands. Het hoofddoel van* La Verda Stelo *is en blijft zoals statutair bepaald, het verspreiden, propageren en spreken van de idee en de taal Esperanto.*

BRUGGE
Paco kaj Justeco
Indien niet anders vermeld, hebben onze bijeenkomsten plaats in het Hof van Watervliet, Oude Burg 27, 8000 Brugge. De vaste bijeenkomst valt op de 2de donderdag van de maand en begint om 19.30 u. Speciale bijeenkomsten worden in voorkomend geval afzonderlijk aangekondigd. Inlichtingen: dhr. G. Maertens, tel.: (050) 35 49 35.

GENT
La Progreso
Iedere 4de vrijdag van de maand gewone clubvergadering in ons lokaal *„La Progreso"*, Peter Benoitlaan 117, 9050 Gentbrugge, tel.: (09) 230 16 77. De bijeenkomst begint om 20.00 uur. Tijdens het schooljaar zijn er conversatieavonden op de 2de woensdag van 19.00 tot 20.45 uur in de Volkshogeschool, Bargiekaai 1 (1ste verdieping). Inlichtingen bij Katja Lödör, tel. (09) 230 16 77 of (09) 221 10 02.
woensdag 11 sept.: Informatieavond over Esperanto.
woensdag 18 sept.: Eerste les van de nieuwe avondcursus.
vrijdag 27 sept.: Gewone clubvergadering, het programma staat nog niet vast.
vrijdag 25 okt.: Maandelijkse clubvergadering. Het programma staat nog niet vast.

HASSELT
Esperanto Hasselt
We vergaderen tweemaal per maand op dinsdag van 20.00 tot 22.00 uur in het CC van Hasselt. De eerste vergadering van de maand is er een programma, tijdens de tweede leidt Jan Bovendeerd een cursus „Spreken in Esperanto". Inlichtingen over het programma kunnen worden verkregen bij Marcel Aerts, tel.: (011) 25 34 67.
dinsdag 3 sept.: Algemene ledenvergadering.
dinsdag 17 sept.: Cursus „Spreken in Esperanto."
dinsdag 1 okt.: IQ-quiz door Albert Claesen.
dinsdag 15 okt.: Cursus „Spreken in Esperanto."
dinsdag 5 nov.: Quiz door Harry Schutters.

HOUTHALEN
Houthalense Esperantogroep
Iedere 2de dinsdag van de maand, gewone clubvergadering in het „Klubdomo", Ambachtstraat 39, Houthalen-Helchteren. Programma's beginnen om 20.00 uur, gevolgd door cursus voor beginners. Info bij Alfons Lijnen, tel. (011) 52 20 74.
dinsdag 1 okt.: Kennismakingsles en infodag.

KALMTHOUT
La Erikejo
De 3de donderdag van de maand om 20.00 uur in restaurant Cambuus, Heidestatieplein 10, 2920 Kalmthout, tel. (03) 666 42 58.
Inlichtingen: Wim De Smet, Hertendreef 12, 2920 Kalmthout, tel.: (03) 666 99 49.
donderdag 19 sept.: Deelnemers

vertellen in het Esperanto over de reizen die ze dit jaar hebben ondernomen. Iedereen krijgt ongeveer 10 minuten spreektijd. Verhaal goed voorbereiden.
donderdag 17 okt.: Wim De Smet, dan hopelijk terug van zijn opdracht als waarnemer bij de verkiezingen in Bosnië, vertelt over zijn ervaringen.

KAPELLE
Esperanto-Grupo „Meza Zelando"
Omdat wij niet over een vast lokaal beschikken, worden we telkens bij een ander clublid te gast ontvangen. Onze avonden, gewoonlijk de laatste vrijdag van de maand, beginnen om 19.30 uur. Inlichtingen over het programma en de plaats van samenkomst bij Sally en Dies Krombeen, tel.: (0113) 34 15 64 of bij afwezigheid bij Rie en Kees Dentz, tel.: (01180) 14 834 (nieuw nummer niet bekend bij de redactie).
vrijdag 20 sept.: Bij Dies en Sally, iedereen vertelt iets over zijn vakantie.
vrijdag 18 okt.: Iedereen bestudeert de rubriek „Onze taal – Nia lingvo" uit het juli-aug.-nr. van FEN-X/Horizontaal en vertelt iets dat hij interessant vond in het sept.-okt.-nr. van FEN-X.

> Wij maken van dit nummer nogmaals gebruik om lezers op te roepen om deel te nemen aan het Faulhaber-semajnfino te Mennorode. De deelnemingskosten variëren afhankelijk van de kwaliteit van het logies. Belgen betalen best via Stella De Weerd op rekening 000-0545514-83, zo vermijden zij hoge bankkosten.

KORTRIJK – ROESELARE – TIELT
Koninklijke Esperantogroep La Konkordo
De stadsbibliotheek van Kortrijk beschikt over een uitgebreid Esperantofonds. Er is steeds gelegenheid dit fonds te bezoeken na afspraak met Jean-Pierre Allewaert, tel.: (056) 20 07 96. Bij hem kan tevens informatie over het programma van de club worden gevraagd.
Clubavonden en cursussen vinden plaats op de 4de maandag van de maand om 19.30 uur in CC Groeningeheem, Passionistenlaan 1A, 8500 Kortrijk.
Voor inlichtingen: Jean-Pierre Allewaert, Tarwelaan 10, 8500 Kortrijk, tel.: (056) 20 07 96 of Piet Glorieux, Werkenstraat 56, 8610 Werken, tel.: (051) 56 90 30.
maandag 23 sept.: Esperanto-culinair: We nodigen de aanwezigen uit om een zelfgebakken taart mee te brengen en we wisselen recepten uit. Dat alles wordt gekoppeld aan een

> Voor een tot op het laatste ogenblik actueel programma van de Vlaamse Esperantoclubs, raadpleeg INTERNET, http://www.knooppunt.be/˜fel.

„culinaire quiz" met allerlei vragen rond keuken en Esperanto. Het geheel wordt geleid door Piet Glorieux en Jean-Pierre Allewaert.
maandag 28 okt.: Conversatieavond. Piet Glorieux diept een bepaald aspect van de taal uit en dat wordt startpunt van een conversatie.

LEUVEN
Esperanto 2000
Wij leven mee met de studenten, ons seizoen loopt van september tot juni. De woensdagavond is onze vaste avond (met verschillende cursussen). „Laborvespero" op de 1ste en 3de woensdag en op de 2de woensdag van de maand ons speciaal programma tijdens VESPERO 2000. Start telkens om 19.30 uur in het Cultureel Centrum, Romaanse Poort, Brusselsestraat 63 (bij het ziekenhuis).
woensdag 11 sept.: Video van A. Junusov over Dagestan.
woensdag 18 sept.: Werkvergadering.
woensdag 9 okt.: Ronny Vanden Bempt spreekt over het Europese Ruimtevaartprogramma Ariane.
woensdag 16 okt.: Informatie-avond met dia's.
zaterdag 19 en **zondag 20 okt.:** Spoedcursus. (info zie p. 9).
woensdag 23 okt. Avondcursus.
woensdag 6 nov. Werkvergadering.
woensdag 13 nov.: Frans Croon spreekt... maar wat het onderwerp betreft laten we jullie nog even in het ongewisse.

OOSTENDE
La Konko
De vergaderingen gebeuren in de voormalige stadsschool „Vercamer", Northlaan 14, Oostende-Mariakerke. Inlichtingen bij dhr. Marc Cuffez, tel. (059) 80 85 17.
vrijdag 13 sept.: Info-avond.

ROTTERDAM
Esperanto-societo Merkurio
Samenkomsten op de 1ste en 3de woensdag van de maand, uitgezonderd juli-augustus, in Centra Oficejo de UEA, Nieuwe Binnenweg 176, Rotterdam. Aanvang 19.45 uur. Gasten zijn steeds welkom. Inlichtingen bij Piet Schuil, tel.: (010) 416 14 49.
woensdag 4 sept.: Verhalen over Praag en vakantie-ervaringen.
woensdag 18 sept.: Schrijfavond: we sturen brieven naar Moermansk en Skavanger.
woensdag 2 okt.: Gesproken dagblad.
woensdag 16 okt.: Taalspel.
woensdag 6 nov.: Spreekwoorden.

TIENEN
La Hirundo
Clubprogramma elke laatste maandag van de maand van 19.30 tot 21.30 u. in de lokalen van de 214de FOS, „De Klimop", Donystraat 8 te Tienen. Inlichtingen over het programma kan je krijgen bij Bert Boon, Merelhof 8, 3000 Tienen. Tel.: (016) 81 52 46. Gasten zijn steeds welkom.

zaterdag 21 en **zondag 22 sept.:** Uitstap naar Mittelwihr (Elzas/Vogezen) met o.a. een bezoek aan de esperantist-wijnboer Gocker.
maandag 30 sept.: Pannekoekenavond voor alle leden van La Hirundo en (toevallige) esperantisten-bezoekers. Verder diploma-uitreiking en uitwisselen van vakantiefoto's.
maandag 11 nov.: Congres van de Skolta Esperanto-Ligo in Tienen met Algemene ledenvergadering. Binnen- en buitenlandse gasten zijn welkom. Het programma wordt op verzoek toegestuurd.

TURNHOUT
Kampina Esperanto-Asocio
Inlichtingen: Kampina Esperanto-Asocio, Daniel Van Herpe, Koningin Fabiolalaan 2, 2360 Oud-Turnhout, tel.: (014) 45 13 29 of (voor de cursus in de De Warande) tel.: (014) 41 94 94.
zaterdag 7 sept.: Gespreksavond over de vakantie en de eerste ervaringen met correspondentievrienden.
woensdag 2 okt.: Conversatieronde.
zaterdag 19 okt.: We lezen een literaire tekst of luisteren naar een lied en bespreken het.

FLEJA
Flandra Esperanta Junulara Asocio
Leden van FLEJA komen geregeld samen op onderling afgesproken momenten en plaatsen. Inlichtingen: Ilja De Coster, tel.: (09) 227 86 64.

Contactadressen van groepen

AALST *La Pioniro*, H. Dossche, Asserendries 103, B-9300 Aalst, tel.: (053) 70 17 89.
ALKMAAR Hans ten Hagen, Middenweg 587, NL-1704 BH Heerhugowaard, tel.: (072) 571 79 18.
ALMELO G.C.A.M. Dercks, Ootmarsumsestraat 47, NL-7607 AX Almelo, tel.: (0546) 819403.
AMERSFOORT W.P. Roelofs, Vosseveldlaan 16, NL-3768 GM Soest, tel.: (035) 601 54 73.
ANTWERPEN *La Verda Stelo*, p/a Frankrijklei 140, B-2000 Antwerpen, tel.: (03) 234 34 00. — *Progressief Esperanto Forum*, Jacques Schram, Hof ter Bekestraat 49, 2018 Antwerpen. Tel.: (03) 237 86 02.
BERINGEN T. Geerdens, Schomstraat 53, B-3582 Beringen, tel.: (011) 43 30 78.
BEVERWIJK *Stelrondo* N. Moerbeek-Bartels, Zwaansmeerstraat 48, NL-1946 AE Beverwijk, tel.: (0251) 23 10 79.
BRUGGE *Paco kaj justeco* G. Maertens, Prins Leopoldstraat 51, B-8310, St.-Kruis-Brugge, tel.: (050) 35 49 35.
BRUSSEL E. Van Damme, Albert-I-straat 44, B-1703 Schepdaal, tel.: (02) 569 17 83.
DEN HAAG *Internationaal Esperanto-Instituut (IEI)* Riouwstraat 172, NL-2585 HW Den Haag, tel.: (070) 355 66 77. — (TANEF) G. van der Horst, Hengelolaan 1158, NL-2544 GT Den Haag, tel.: (070) 366 65 47.
DEN HELDER Esperanto-klubo Den Helder, Postbus 140, NL-1780 AC Den Helder.
DEURNE (TANEF) E. Spitaels, tel.: (03) 658 74 20.
DEVENTER J.S. Douma, Rembrandtkade 177, NL-7412 HL Deventer, tel.: (0570) 61 83 04.
EINDHOVEN R. Bossong, Floraplein 23, NL-5644 JS Eindhoven, tel.: (040) 211 41 62.
ENSCHEDE (NEJ-sekcio) De Vluchtestraat 1-402, NL-7423 BE Enschede, tel. (053) 433 26 40.
GENK W. Minnen, Loskaaistraat 6, B-3600 Genk, tel.: (089) 35 07 13.
GENT *La Progreso* Katja Lödör, Peter Benoitlaan 117, B-9050 Gentbrugge, tel.: (09) 230 16 77.
GRONINGEN Esperantocentrum, Peizerweg 68-47, NL-9726 JM Groningen. — *NUFARO* Arubastraat 12, NL-9715 RW Groningen, tel.: (050) 577 59 54.
HAARLEM-HEEMSTEDE *Komprenado faras pacon* C. Duivenvoorden-Kors, Kamerlingh Onnesstraat 40, NL-2014 EM Haarlem, tel.: (023) 524 57 13.
HASSELT M. Aerts, Lazarijstraat 122, B-3500 Hasselt, tel.: (011) 25 34 67.
HELMOND Toine Gremmen, Nassaustraat 3, 5707 HL Helmond, tel.: (0492) 54 44 72.
'S HERTOGENBOSCH S. Bosga, Rijzertlaan 46, postbus 2141, 5202 CC 's Hertogenbosch.
HILVERSUM A.J. Middelkoop, Jonkerweg 11, NL-1217 PL Hilversum, tel.: (035) 624 33 20.
HOUTHALEN Alfons Lijnen, Grote Baan 156, B-3530 Houthalen, tel.: (011) 52 20 74.
KALMTHOUT *La Erikejo* W. De Smet, Hertendreef 12, B-2920 Kalmthout, tel.: (03) 666 99 49.
KAPELLE *Zelanda Esperanto-grupo* Sally en Dies Krombeen, Juffersweg 4 B, NL-4421 JB Kapelle, tel.: (0113) 34 15 63.
KORTRIJK *La Konkordo* P. Glorieux, Werkenstraat 56, 8610 Werken, tel.: (051) 56 90 30 — Jean-Pierre Allewaert, Tarwelaan 10, 8500 Kortrijk, tel.: (056) 20 07 96.
LEUVEN *Esperanto 2000* Roger Goris, Rue Ménadastraat 44, 1320 Hamme-Mille, tel.: (010) 86 01 12.
LIMBURG Albert Claessen, Zonnebloemstraat 13, B-3590 Diepenbeek, tel.: (011) 32 36 03. — Jos Vandebergh, Ambachtstraat 39, B-3530 Houthalen-Helchteren, tel.: (011) 52 19 43 (kantoor).
MIDDELBURG zie KAPELLE
NIJMEGEN *Esperantoclub Zamenhof* G.H.M. Wulfers, Lindanusstraat 16, NL-6525 PV Nijmegen, tel.: (024) 355 15 05. — *NEJ-sekcio* Jacob Canisstraat 2, NL-6521 HL Nijmegen, tel.: (080) 22 26 95.
OOSTENDE *La Konko* Marc Cuffez, Elisabethlaan 295, B-8400 Oostende, tel.: (059) 80 85 17.
ROESELARE zie KORTRIJK
ROTTERDAM J. Quispel, Maarland 4, NL-3075 JV Rotterdam, tel.: (010) 419 82 01. — *Merkurio* P. Schuil, Viskaarweg 145, NL-3192 DM Hoogvliet, tel.: (010) 416 14 49.
TERNEUZEN *Zeland-Flandruja Esperanto-Grupo* J. den Toonder, Axelsestraat 6, 4537 AJ Terneuzen.
TIELT zie KORTRIJK
TIENEN B. Boon, Merelhof 8, B-3300 Tienen, tel.: (016) 81 52 46.
TURNHOUT Daniel Van Herpe, Koningin Fabiolalaan 2, 2360 Oud-Turnhout, tel. (014) 45 13 29.
VOORBURG *Esperantogroep Voorburg*, M.H. Erasmus-van Zadelhoff, Laan van Oostenburg 40, NL-2271 AP Voorburg, tel.: (070) 38635 29; — D. Ederveen: tel.: (070) 386 66 53.
WIJLRE *Esperantogrupo Marnolando* Tienbundersweg 38, NL-6321 CR Wijlre, tel.: (043) 450 12 48.
ZAANDAM *Esperantocentrum* PB 433, NL-1500 EK Zaandam, tel.: (075) 616 69 31.

OPROEP vanwege het Bestuur

Geen façade...
De ramen en deuren van het Esperantohuis zijn dringend aan opsmuk toe. Daarom heeft het FEL-bestuur een fonds in het leven geroepen om de werken daarvoor te betalen. Maar ook helpende handen zijn welkom: wie handig is met schuurpapier, plamuurmes en verfkwast kan een handje komen toesteken. Neem wel eerst contact op met het Esperantohuis om het gunstige ogenblik af te spreken. Financiële steun kan je storten op rek. 402-5510531-55, t.n.v. Vlaamse Esperantobond, met de vermelding: Fondaĵo Jules Verstraeten. Giften vanaf 1000,– fr. zijn (onder voorbehoud) aftrekbaar van de belastingen.

... een etalage.
De informatiestand van MONATO was zonder enige discussie de blikvanger in de Congreshal van Praag. Het nieuwe materiaal actueel houden en aanpassen voor een multifunctioneel gebruik kost geld. Toch is het noodzakelijk om ook op die manier naar buiten te treden. Stort voor het fonds „Informatiestand" op rek. nr. 402-5510531-55. Giften vanaf 1000,– fr. zijn (onder voorbehoud) aftrekbaar van de belastingen.

De kranten verslaan
Wellicht voelt menig lezer zich geregeld geroepen te reageren op bepaalde krante-artikelen. Het meeste effect zullen we echter bereiken, wanneer reacties in gecoördineerde samenwerking gebeuren. Germain Pirlot is een ervaren rot in dat vak. Het is daarom aangewezen om hem te raadplegen of over de eigen actie te informeren.
Goede voorbeelden en suggesties kunnen in voorkomend geval een plaats vinden in *Horizontaal*.

Denkende Vlamingen
De redactie probeert een aantal denkende Vlamingen – niet hetzelfde als bekende (TV)-figuren – te contacteren om hun opinie over Esperanto uiteen te zetten. Indien jij ideeën hebt over personen die in aanmerking zouden kunnen komen om in deze rubriek aan bod te komen, kan je ons dat laten weten. Zend naam en eventueel adres van de bewuste persoon, en eventueel enige bijkomende informatie.

TWINTIG JAAR

HET
·A·N·D·E·R·E·

BOEK
zaterdag 28 en zondag 29 SEPTEMBER 1996 van 11 tot 19 uur

Stadsfeestzaal Meir, ANTWERPEN
tel.03/231.81.69.

KB
KREDIETBANK